

10

FOLHA POLONÊSA

PRZEGLAD POLSKI

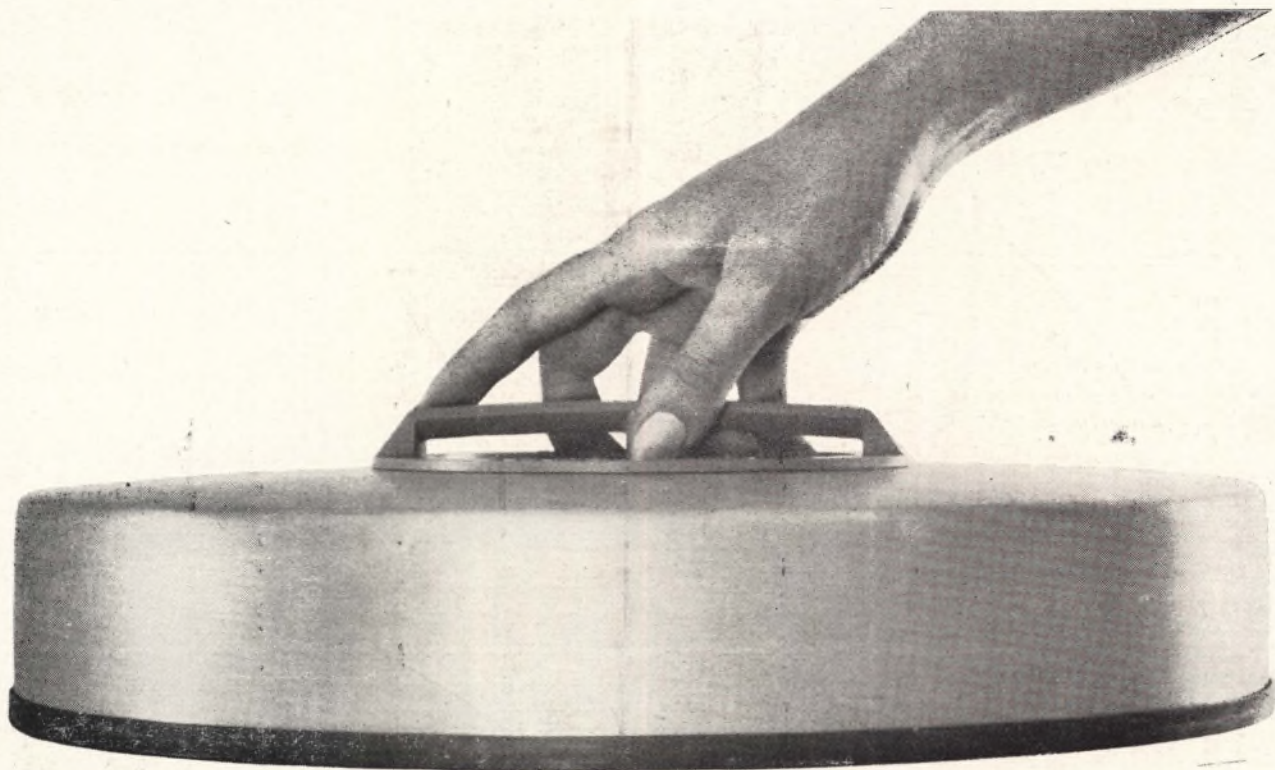
REVISTA
POLONÊSA

Ano IV Novembro 1963

35

EQUIVALENTE A 25.000 CARTÕES PERFURADOS

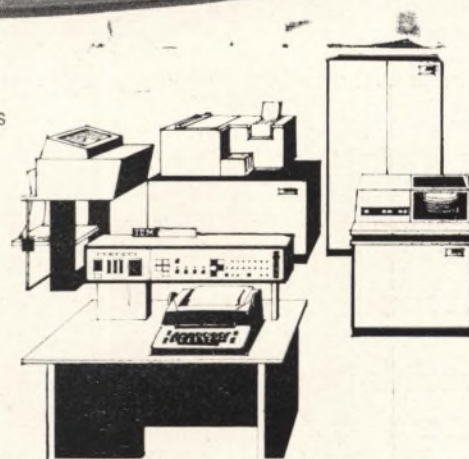
Isto é uma memória removível de discos.

Tem o volume de uma pequena pilha de discos de vitrola, mas é equivalente a 25.000 cartões perfurados, com capacidade de armazenar até 2.980.000 caracteres de informação.

A memória removível de discos foi lançada com o NÓVO IBM 1440, um computador de baixo custo, ao alcance das indústrias de pequeno porte... Realiza a mesma tarefa básica dos grandes computadores e dá respostas administrativas em questão de segundos.

Pesando menos de cinco quilos e contendo, cada uma, seis discos magnéticos, as memórias do NÓVO IBM 1440 são intercambiáveis e podem ser trocadas facilmente, em apenas 50 segundos. Isto significa armazenamento ilimitado de informações.

Será o NÓVO IBM 1440 o seu primeiro computador?
É muito provável que sim.

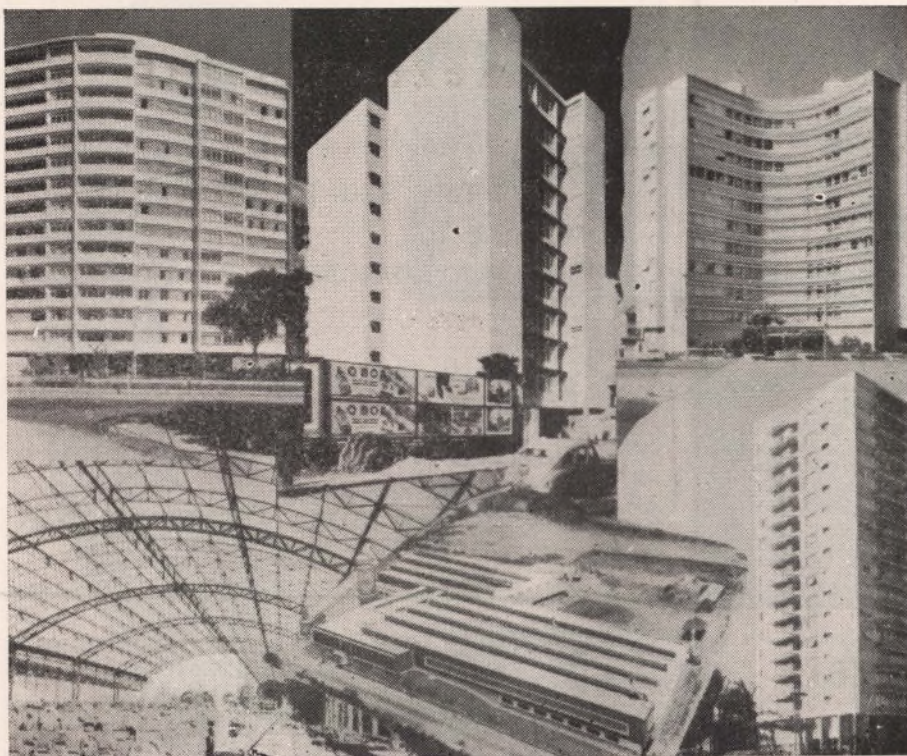

IBM1440
IBM DO BRASIL LTDA.

RIO DE JANEIRO: Av. Rio Branco, 80 - 6.º and. - Tel. 23-8566
SÃO PAULO: Avenida São Luiz, 86 - Telefone 32-5167

FILIAIS: Belem - Belo Horizonte - Brasília - Curitiba - Fortaleza - Niteroi - Porto Alegre - Recife - Salvador - Santos

Organização completa de
construções e projetos
de edifícios
industriais,
residenciais
e obras de
engenharia

12 ANOS DE
TRADIÇÃO

Construtora e Imobiliária Treset S. A.

AVENIDA S. JOÃO, 1086 - 4.º And. - FONE 36-7186 (rêde interna) - SÃO PAULO

“INTRA FERRO”

Indústria de Trefilação de Ferro Ltda.

Trefilação de metais não ferrosos:

Alumínio

Alpaca

Cobre

Latão

Av. Celso Garcia 1.338

fores: 93-1471

São Paulo

**REBÔLOS
ESPECIAIS**

LIGAS:

- VITRIFICADA
- RESINOIDE
- GOMA-LACA

MBM

INDUSTRIA DE ABRASIVOS S.A.

Rua Fernandes Vieira, 174 - Belém - Fones: 92-2764 e 93-9700

Elektryczne instalacje przemysłowe
niskiego i wysokiego napięcia

E L O B R A

OBRAS ELÉTRICAS LTDA.

Brigadeiro Tobias 356 — 10.º Conj. 103 — Tel.: 34-0806

SÃO PAULO

Paczki i pieniądze

DO POLSKI I ZWIĄZKU SOWIECKIEGO

P. K. O. — Warszawa
Tazab — London

Zastępstwo:

Empresa — J. RAJIC LTDA.

Praça da Sé, 399 — 4.º

Telefon: — 33-4983 i 36-8530

SÃO PAULO — BRASIL

Embeleze seu lar

E VALORIZE SEU TV TORNANDO-O

MODERNO, FUNCIONAL E AGRADÁVEL

Mesas ELEM para TV

PROCURE NAS LOJAS ESPECIALIZADAS

NAJWIĘKSZE I NAJPOPULARNIEJSZE PISMO
POLSKIE W KANADZIE

ZWIĄZKOWIEC

WYDAWANE DWA RAZY W TYGODNIU
które zawsze wyczerpująco informuje o ostatnich
wydarzeniach w Kanadzie, Polsce i w świecie.

Prenumerata roczna:

w Kanadzie \$ 6.00 — za granicą \$ 7.00

Po bezpłatne numery okazowe pisać do:

POLISH ALLIANCE PRESS

1475 Queen St. W. Toronto 3, Ont.

Tel.: LE. 1-2491 — CANADA

KUBKI PAPIEROWE

do 1 ltr pojemności

BUTELKI PAPIEROWE

(Container's)

Talerzyki i kubki papierowe

Na uroczystości, pikniki, etc. (Fantasia)

Opakowania specjalne dla super-mercados, fabryk konserw, etc.

INDÚSTRIA INAJÁ

Artefatos, Copos, Embalagens de Papel S.A.

Fábrica: Rua Clelia, 1642 — Fone: 62-8631 — SÃO PAULO

End. Telegr.: "COPINDUS"

JEDNODNIÓWKA

California News

Niezależne pismo miesięczne. Ciekawe artykuły i wiadomości ze Stanów Zjednoczonych, głównie z Kalifornii i Arizony.

Prenumerując "Jednodniówkę" nie płacisz w dolarach. Wystarczy, że przyślesz używane znaczki pocztowe z Południowej i Centralnej Ameryki.

Zamówienia należy kierować pod adresem:

B. A. Zaremba, 6481 E. Florence ave
BELL GARDENS, Cal. U. S. A.

CONSTRUÇÕES MECANICAS

ROZENOWICZ LTDA.

Transportadores

Alimentadores

Elevadores

Peneiras

Moinhos de martelos

Estruturas metálicas

Rua da Balsa, 10 PIQUERI
Cx. Postal, 11.912 — SÃO PAULO

Lona de Freios

Thermoid

MARCA REGISTRADA

- para qualquer carro!

Usada como equipamento original pelos maiores fabricantes de automóveis e caminhões dos EE. UU.

- Brecadas mais rápidas
- Temperatura sempre baixa
- Duração mais longa
- Paradas mais suaves

Produzido no Brasil sob licença exclusiva e supervisão da THERMOID COMPANY, TRENTON N. J. U. S. A. por

PLÁSTICOS DO BRASIL S. A.

Rua Cons. Crispiniano, 58 - 9.º and.

Telefone: 34-7127 - São Paulo

Publitem 63-14

A VENDA EM TODO O BRASIL NAS MELHORES CASAS DO RAMO

KORZYSTAJCIE Z USŁUG

Companhia para Expansão da Construção

“COEXCO”

COEXCO incorpora modernos e confortáveis domos residenciais. Em domos COEXCO alocação de moradia, sua conclusão e estética permanecem no mais alto nível.

Seis princípios COEXCO:

independente prazo
fixa, invariável preço
terrenos próprios
cuidadosa conclusão
venda parcelada

COMPANHIA PARA EXPANSÃO DA CONSTRUÇÃO “COEXCO”

São Paulo, r. São Bento, 279 — 12.º andar. Tel. 33-4737

Caldeiraria e Mecânica INOX Ltda.

ESPECIALIZADOS EM AÇO INOXIDÁVEL
— COBRE — ALUMÍNIO — FERRO —

RESERVATÓRIOS
AUTOCLAVES
CALDEIRAS
TANQUES
TACHOS

EQUIPAMENTO P/INDÚSTRIAS

- ★ Química - Farmacêutica
- ★ Gorduras - Sabões
- ★ Perfumarias - Cosméticos
- ★ Têxtil - Tinturarias
- ★ Papel - Papelão
- ★ Conservas - Chocolates
- ★ Carnes - Frigoríficos
- ★ Laticínios - Pasteurizados
- ★ Bebidas - Distilarias
- ★ Plásticos - Borracha
- ★ Tratamento de água

ESCRITÓRIO E FÁBRICA:
Rua Oliveira Lima, 455
Cambuci

Fone: 35-4995
SÃO PAULO

Indústria Metalúrgica STELLA LTDA.

TUBOS "ELETRODUTOS"

TUBOS TREFILADOS

TUBOS PARA QUALQUER FIM INDUSTRIAL

Escritório: — Rua Conselheiro Crispiniano

N.º 53 — 9.º andar — conj. 93

Telefones: — 35-9189 e 35-9180

SÃO PAULO

Fábrica — Via Monteiro Lobato, 3097

Guarulhos

PASSAGENS AÉREAS O U MARÍTIMAS A PRAZO

Para qualquer parte do
BRASIL
e do
MUNDO
PELA COMPANHIA DE SUA
PREFERÊNCIA.

Vendas e Informações:

Agência Geral

"TOUR-BRASIL"

Avenida Ipiranga, 1129

Telefones:

37-8871

36-5402

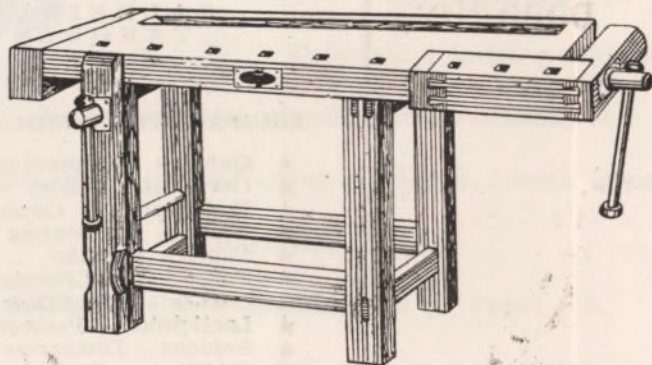
36-1740

PREPARAMOS A
DOCUMENTAÇÃO.

INDÚSTRIA DE MADEIRAS

RUA SOUZA LIMA, 200 — TEL.: 52-3942, — SÃO PAULO

Fabrykuje solidne warsztaty dla stolarzy, modelarzy i amatorów jak również dla ślusarzy, jubilerów i t. p. Posiadamy duży zapas warsztatów gotowych.

Tipografia

ALADA LTDA.

Rua Vitória, 237 Tel.: 35-2994

SÃO PAULO

Druki handlowe wszelkiego
rodzaju

Zaproszenia na śluby

Karty wizytowe

Stemple

WYKONANIE SOLIDNE

I TERMINOWE

INDÚSTRIAS COSMÉTICAS FRANCEZAS

Rua Vitorino Carmilo, 330, — Tel.: 52-4095

São Paulo

W ZWIĄZKU ZE ZBLIŻAJĄCYMI SIĘ

Świątami Bożego Narodzenia poleca:

piękne i gustowne upominki świąteczne dla Pań i Panów
artystyczne flakony-lalki z wodą kolońską i perfumami,
perfumy na prawdziwych olejkach francuskich, WODA KOŁOŃSKA 44,
talk, znakomita sól do kąpieli, mydła toaletowe.
PREZENTY DLA KLIJENTÓW, (brinde).

Firma wytwarza ponadto:

SERWETY, SERWETKI I KAPY NA ŁÓŻKA Z PLASTYKU
według najpiękniejszych wzorów starych koronek braban-
ckich, szwajcarskich i polskich.
Trwałe barwy, wspaniałe desenie.
Jedyne serwetki, wytwarzane
w Brazylii, całkowicie bezwonne.

LIKwidując w tym roku dział upominków

SPRZEDAJEMY JE PONIŻEJ CENY KOSZTU!

RESIL S.A.

INDÚSTRIA E COMÉRCIO

RUA MARTIM BURCHARD 254

FONES: 93-5050 - 92-2498

**CARCASSAS DE MOLAS DE AÇO
PARA VEÍCULOS MOTORIZADOS**

Insubra
S. A.

A MAIS COMPLETA LINHA DE TÓDAS AS MÁQUINAS PARA SEU ESCRITÓRIO

Distribuidores exclusivos no Brasil das seguintes marcas:

- ADLER — máquinas de escrever e de contabilidade
- EVEREST — máquinas de escrever e somar, de calcular e de contabilidade
- ROTO-CENTO-PRINTO — duplicadores e mimeógrafos a álcool, tixta e processos heliográficos
- CITOGRAPH — equipamentos de endereçar e organização
- ORMIG — máquinas de racionalização e organização de trabalho
- DIEHL — máquinas de calcular superautomáticas
- POSTALIA — máquinas para franquistar correspondência e selos fiscais.

São Paulo: — rua Vitória, 302/4, fone: 37-3171

Rio de Janeiro: — Av. Rio Branco, 138, 14.º, fone: 22-6663 e 22-9880

Pôrto Alegre: — Praça Rui Barbosa, 220 Ed. Tannhauser 2.º, fone: 8323

DISTRIBUIDORES AUTORIZADOS NAS OUTRAS CAPITAIS DO PAÍS.

Represa Billings

— MAGNÍFICO LOCAL

— REPOUSO

— CLIMA DE MONTANHA

● CHÁCARAS AO SEU ALCANCE

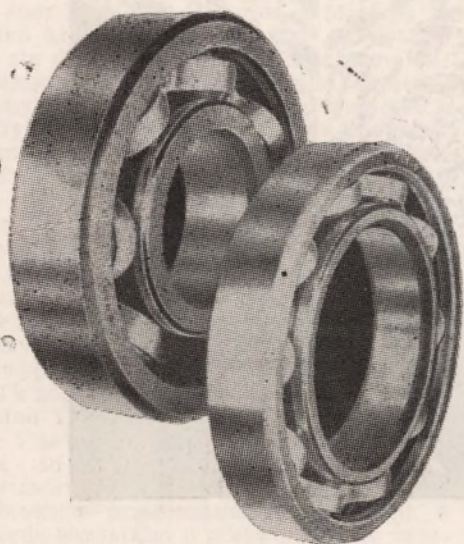
● LONGO PRAZO

EXPANSÃO IMOBILIÁRIA S/A

RUA 24 DE MAIO 77 — 8.º and. — Conj. 801/4

Fones: 35-9460 — 36-1298

São Paulo

CZY WIECIE, ŻE ŁOŻYSKA KULKOWE (rolamentos) F. Ł. T. SĄ POSZUKIWANE PRZEZ FACHOWCÓW TUTEJSZYCH ZARÓWNO NA TERENIE PÓŁNOCY, JAK I POŁUDNIA BRAZYLII?

CZY WIECIE, ŻE ŁOŻYSKA KULKOWE F. Ł. T. POLSKA EKSPORTUJE NA CAŁY ŚWIAT?

GDY POTRZEBNE CI SĄ ŁOŻYSKA KULKOWE KUPUJ TYLKO ŁOŻYSKA F. Ł. T., GDYŻ PRÓCZ DOBREJ JAKOŚCI SĄ ONE POCHODZENIA POLSKIEGO.

DO NABYCIA W FIRMACH WYSPECJALIZOWANYCH.

SPIG

**Sociedade Paulista
de Instalações Gerais Ltda.**

PROJETOS

INSTALAÇÕES INDUSTRIAIS

ELETRICIDADE

MECÂNICA

HIDRAULICA

AV. DUQUE DE CAXIAS, 94

FONE: 52-1105 - (Rêde Interna)

End. Electr.: "SPIGERAL"

São Paulo

RODOVIÁRIA
EXPRESSO

LEÃO LTDA.

TRANSPORTES RODOVIÁRIOS PARA:

São Paulo

Salvador

Recife

Av. Guilherme Cotching, 776

Fone: 93-7910 — SÃO PAULO.

PROVAR S/A

INDÚSTRIAS ELETRÔNICAS

Inscrição N.º 456.430

Alameda dos Tupiniquins, 305 — Indianópolis

Fone: 61-3227 — Caixa Postal 8.573 — São Paulo

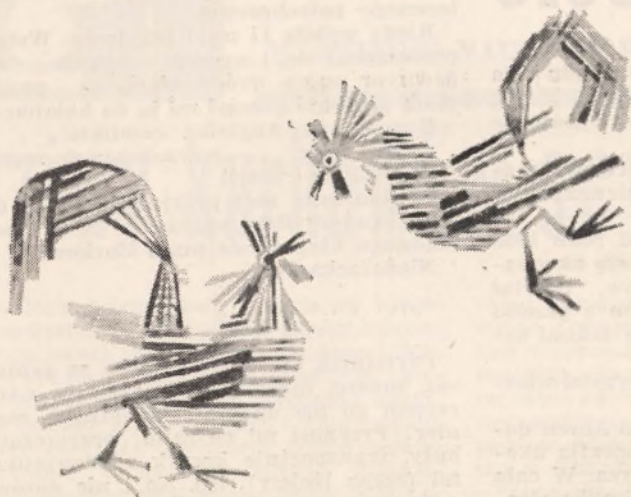

Artefatos da Indústria Automobilística

Eletrônica e de Brinquedos

ÁRVORES DE NATAL DE ALUMÍNIO

REDADORES RESPONSÁVEIS: Casimiro Kinskowski e Sigismundo Schlegel.

RELATOR CHEFE: Seweryn A Hartman

DIRETOR ADMINISTRATIVO: Sérgio Elia.

REPÓRTER: José Fassina

REVISOR: Adelio Buono

EDITADA: pela Editora Team Ltda.

Redação e Administração: Av. Ipiranga, 1071 - 8.º - S/811/12
Cx. Postal 4530 - Fone: 35-5432 — São Paulo — Brasil.

Assinaturas: Cr\$ 800,00 anuais (12 números). Para os estados do Paraná, Santa Catarina e Rio Grande do Sul Cr\$ 500,00.

Para o exterior: US \$ 3,00. Número avulso Cr\$ 70,00.

Composto e impresso na "GRÁFICA VICENTINA LTDA." —
Alameda Cabral, 846 — Curitiba — Paraná

POLITYKA I RZECZYWISTOŚĆ — POLITYKA I RZECZYWISTOŚĆ — POLITYKA

Niesnaski rodzinne

Kilka dni temu rozmawialiśmy w gronie znajomych o konflikcie sowiecko-chińskim. Znajdował się wśród nas pewien starszy pan, który pół życia przeżył w Rosji i w Chinach i który w związku z tym ma pretensje do znajomości duszy rosyjskiej i chińskiej.

— Wierście mi, panowie, — mówił — że spór pomiędzy Pekinem, a Moskwą to tylko kłótnia rodzinna. Czy pamiętacie co się działo, gdy wybuchła schizma jugosłowiańska? Broz - Tito nie był nazywany inaczej, niż katem i na wszystkich karykaturach wyobrażano go z krwawiącym toporem w rękę. A teraz Chruszczow i Tito padają sobie w objęcia, ściskają się. Tak samo będzie z Chinami, pogodzą się.

Nie mam wcale pewności, czy proroctwa mojego znajomego spełnią się tym razem. Różnice pomiędzy poglądami Sowietów i Chin są bowiem zbyt duże i gra toczy się o znacznie wyższą stawkę, niż w wypadku Jugosławii.

Tu nie o to tylko chodzi, że Chruszczow i Mao Tse Tung nie znoszą się wzajemnie i że na tym polega istota konfliktu, jak to naiwnie wywodzi brazylijski "Cruzeiro". Tu chodzi o starcie dwóch całkowicie przeciwstawnych ideologii, a przede wszystkim o przywództwo w świecie komunistycznym. Dotychczas wyrocznią w sprawach doktryny i prawidłowej wykładni marksizmu - leninizmu była Moskwa. Teraz po buławę przywódcy duchowego i naczelnego komentatora sięga Pekin.

Nie ma i nie może być dwóch papieży. Dlatego też walka pomiędzy Rosją, a Chinami nabiera specjalnej ostrości pomimo i niezależnie od różnych punktów widzenia na zagadnienia międzynarodowe i stosunki wewnętrzne w krajach komunistycznych.

Jest jeszcze drugi główny aspekt sprawy, którego zdają się nie widzieć publicyści polityczni prasy zachodniej. Rosja weszła już w stadium rewolucji opierzonej i pomimo chwilowych trudności, związanych jak np. w tym roku z nieurodzajem, wkracza wyraźnie na drogę burżuazyjnej stabilizacji. Ta metamorfoza, wyrażająca się w praktyce w trosce o podnoszenie dobrobytu i poziomu życia obywateli i dalszego zwiększenia potencjału gospodarczego, skłania Sowiety do rozwiązywania konfliktów politycznych z Zachodem przy pomocy środków pokojowych, bez uciekania się do groźby wojny.

Chiny są natomiast dopiero w stadium początkowym rozwoju gospodarczego. Olbrzymi kraj o zacofanym rolnictwie, przeludniony, pozbawiony prawie całkowicie przemysłu, musi nadrobić wiekowe zaległości. Dość powiedzieć, że jeszcze osiem lat temu znajdowało się tam zaledwie dziesięć milionów osób zatrudnionych poza rolnictwem. Daje to wyobrażenie o rozmiarze trudności, z którymi mają do czynienia Chiny komunistyczne.

Bezpośrednio po rewolucji i rozbiciu Kuomintangu kraj był bardzo słaby, potrzebował spokoju i dlatego Mao Tse Tung wystąpił ze swoim programem "stu kwiatów". Zrodziła się wówczas idea pokojowego współistnienia w skali międzynarodowej i współżycia z burżuazją. Zacofanie gospodarcze postanowiono zwalczać skokami. W braku niezbędnych środków technicznych stosowano tam gdzie się to dało pracę ręczną. Powstały wały przeciwpowodziowe, tamy, drogi. Cały kraj ogarnął szal budowania prymitywnych hut żelaza. Komuny wiejskie miały usprawnić rolnictwo.

Ale wkrótce okazało się, że wszystkie

SPIS RZECZY:

Polityka i rzeczywistość ..	str. 9 - 10
W świecie nauki ..	" 11
Przeszłość a teraźniejszość ..	" 12 - 14
Podróże — Przygoda ..	" 14 - 16
Literatura i sztuka ..	" 17 - 21
W Brazylii ..	" 22
Rzeczy ciekawe ..	" 23
Na naszym podwórku ..	" 24
W starym kraju ..	" 25 - 26
Miesiąc w Polsce ..	" 28

te heroiczne środki nie dają spodziewanego rezultatu. W dodatku Rosjanie zaczęli wycofywać swoich specjalistów i Chiny znalazły się praktycznie same. To popchnęło je na drogę przeciwstawną polityce "stu kwiatów". Zwłaszcza, że w międzyczasie wzrósł ich potencjał zbrojeniowy. Wyrazem tego była agresja Tybetu i konflikt graniczny z Indią.

Biedny i głodny ma niewiele do stracenia. Ta zasada, wyznawana przez Hunów, Wandali, Tatarów i Mongołów, znalazła wdzięczne zastosowanie w Chinach. "Tylko w drodze zbrojnej interwencji komunizm zwycięży w krajach kapitalistycznych". "Według marksistów - leninowców wojna jest kontynuacją polityki innymi środkami" — czytamy w tezach Komitetu Centralnego KPCh. Choć od doświadczeń do produkcji bomby atomowej daleka droga Chinom zdaje się, że już ją posiadają. Stąd twierdzenie, że wojna nuklearna może co najwyżej spowodować zagładę trzystu milionów Chińczyków, zlikwiduje natomiast prawie bez reszty cały świat zachodni, że więc nie trzeba się jej bać, co więcej należy takiej wojny pragnąć, ponieważ ta część ludzkości, która ocaleje będzie mogła po-

Dok. na str. 16

Reflektorem po świecie

W ubiegłym miesiącu, na uroczystym posiedzeniu Organizacji Niepotrzebnej Zapelnienie (O.N.Z. w nowym Jorku), wygłosił podniosłe przemówienie Król Królów, potomek Szeby i Salomona, Lew Judy, Cesarz, innymi słowy Negus abisyński, Haile Selassie.

Poprzednio przyjęty był uroczystie przez królową Elżbietę II angielską i szkocką. Po tradycyjnej defiladzie "bohatera" na Broadway'u, prezydent Kennedy wraz z żoną, wydał na jego cześć wspaniały bankiet.

Podczas toastów, wynoszono pod niebiosa zasługi cesarza Etiopii, jego rozum, głębię myśli politycznej i zasługi.

Prawowitym następcą Króla Królów, potomka Szeby itd. był 12-letni bratanek Haile Selassie'go. Panujący obecnie miłościwie Negus poradził sobie z nim w sposób nieskomplikowany: kazał chłopca wtrącić do więzienia, zakuć w kajdany i łańcuch ze szczerego złota i przykuć do ściany.

Dzieje tego nieszczęśliwego chłopca mogłyby stanowić temat ciekawej bajki, gdyby nie to, że są prawdziwe. Po kilku latach, chłopiec zmarł w celi w wieku lat 16.

Urzędowa wersja głosiła, że zmarł na suchoty.

Jak z powyższego wynika cała sztuka polega na tym, żeby odnieść sukces w zbrodni. Można kazać wystrzelać 6 tysięcy bezbronnych jeńców oficerów i zasażać na ich mogile drzewa, można okradać cały naród, można dojść do władzy po trupie umęczonego bratanka, byleby się te imprezy udały.

Jeśli się tak stanie, wdzięczna ludzkość wynagradza zasługi "wielkich ludzi" — stawiając im pomniki.

Pomnik Haile Selassiego stoi już w Addis - Abebie. Zapewne stanie niezadługo przed gmachem O.N.Z. w Nowym Jorku.

Tym którzyby go chcieli zobaczyć, odradzam wyjazd.

Na plunięcie — szkoda śliny.

* * *

Reflektor mi coś "mruga", dając sygnał, że zabrnąłem na ponure manowce. Wracam na dawną drogę, która zaprowadzi nas na uroczą wyspę Madere.

Mieszkający tam Antonio Abreu poczuł nieprzepartą chęć zawarcia małżeństwa. Nie mógł spać, stracił apetyt, szwendał się z kąta w kąt, mówił do samego siebie.

Kiedy w barze, znajdującym się na głównej ulicy Funchalu, odmówił przyjacielowi Luisowi Leca, zaofiarowanej lampki wina, Leca uznał sytuację za bardzo poważną.

— Co ci jest, queridissimo amigo? — zapytał.

— Chcę się żenić! Muszę mieć kogoś przy sobie, w łóżku!

— Mów ciszej — powiedział uprzejmie Leca, — bo będziesz miał za chwilę pół setki seniorit chętnych do małżeńskich tortur — popatrzył w zadumie na Antonia.

Po chwili się rozpogodził.

— Zostaw to mnie. Zasługujesz na niezwykłą kobietę...

— Dawaj ją!... Dawaj bo się wścieknę!!! — zawołał Antonio.

— Powoli, — uspakajał go Luca. —

Na razie włóż parę kawałków lodu do kieszeni i czekaj spokojnie.

Po pewnym czasie Luis Luca zjawiał się u Antonia.

— Oto kobieta, którą los ci przeznaczył — pokazał fotografię dziewczyny w zabójczej bikini.

W ciągu pięciu lat, t. j. od roku 1958 Antonio korespondował ze swoją ukochaną. Napisał do niej 320 listów, posyłał prezenty, pieniądze, fotografie z przodu i z tyłu. Odwdzięczała mu się takimi samymi.

Wszystkie listy i przesyłki wysyłał własnoręcznie Luis Leca.

Kilka tygodni temu Antonio Abreu doszedł do ostateczności. Z fotografią ukochanej w rękę, wył do księżycy. W całą sprawę wdała się policja, opiekunka strapiionych na całym świecie.

Okazało się, że listy spoczywały w szufladzie Luisa Leca. Prezenty kupował od niego na bazarze senhor Buicci, pieniądze lokował Luis Leca w barze na głównej ulicy Funchalu; fotografia niewiasty w "bikini" przedstawiała siostrzenicę Leca, Marię Freitas z Rio de Janeiro.

Zapytana przez brazylijską policję Maria oświadczyła, że nigdy o żadnym Antoniu Abreu nie słyszała. Nie wiem nawet, czy Funchal znajduje się w stanie Guanabara. Madery nie pija. Pija Pepsi-Cola.

* * *

Skoro już o małżeństwach mowa, to przejdźmy się na chwilę do Turcji, o której zdaje się nie wspominałem dotąd w "reflektorze".

W małej wiosce w Anatolii stanął na kobiercu ślubnym Osman-ben-Osman. W wiosce panował zwyczaj nie wydawania świadectw ślubnych, jako zbyt cennych. Gdy Osman przeniósł się do Istanbulu, okazało się, że panują tam inne stosunki. Zażądano od niego dowodu ślubu.

— Pójdźmy razem do urzędu, — oświadczyła teściowa, 70-letnia Serife. — Ty znowu coś sknocisz. Nie można cię zostawić na chwilę samego.

Po przedstawieniu sprawy, urzędnik kazał ustawić się obojgu przed stołem.

— Kiwnijcie się trzy razy — rozkazał.

— Panie kochany — zaprotestował Osman ben-Osman, — to jest przecież moja...

— Mileżeć! — huknął urzędnik — kiedyś się ożenił z takim starym pudłem to sam sobie jesteś winien! — odczytał formułę ślubną.

— Teraz jesteście legalnym małżeństwem! — oświadczył po skończonej ceremonii.

Po powrocie do domu i pokazaniu dokumentu żona Osmana ben - Osmana, Meliha, zemdlala.

Działo się to wszystko dziesięć lat temu. Od tego czasu Osman - ben - Osman stara się o rozwód z teściową.

Bez skutku.

Urzędy tureckie dorównują najlepszej biurokracji w innych krajach.

* * *

Pro domo mea: miałem niedawno wizytę. Odwiedziło mnie małżeństwo, tym razem angielskie. Dyskusja nudna jak flaki z olejem. Turbiny, susza, brak wody, cruzeiro, "empregada" itp. Godzina

już była bardzo późna, a mój wierny Burak, leżący na dywanie, spoglądał od czasu do czasu na gości z wyrazem ostatecznego zniechęcenia.

Kiedy wybiła 11 miał już dosyć. Wstał, przeciągnął się, i wyszedł z pokoju. Po pewnym czasie wrócił niosąc w pysku moją piżamę i położył mi ją na kolanach.

Rozpaplana Angielka zamilkła.

— Bed time... — powiedziała do męża. Zabrali się i poszli.

Pewien miły mój przyjaciel, pisząc do mnie, kończy listy zdaniem: "A daj porządnego klapsa ode mnie Burkowi!"

Niedoczekanie.

* * *

Czytelnika który uzna Burka za geniusza, muszę, niestety, rozczarować: nauczyłem go już dawno szlachetnych manier. Przynosi mi co rano oczyszczone buty, transportuje koszyk z prowiantami (coraz lepszy), itp. No i nie dorównuje na pewno mieszkańcowi Top, należącemu do senhora Mario Cortinovis, urzędnika banku w Mediolanie.

Sr. Cortinovis wybrał się właśnie wraz z całą rodziną do Rapallo dla spędzenia w tej uroczej i znanej mi dobrze miejscowości wakacji. W dziesięć dni po wyjeździe dozorca jego domu w Mediolanie, zadzwonił do Rapallo: "Top zginął!"

Gdy pogrążona w rozpacz rodziny Cortinovisów nie mogła w czasie obiadu przelknąć wiązki "pasty burro" w restauracji hotelowej zjawił się Top. Krew mu ciekła z pokaleczonych łap, język zwieszał się z pyska, ale machał radośnie ogonem. Top przebył 160 kilometrów. Przepląnął rzeki Ticino i Po. Wspiął się na góry i przemykał tunelami. Ale znalazł swoich ukochanych.

Zarząd hotelu wydał dla niego bankiet. Bardzo żałuję, że nie mogłem w nim uczestniczyć wraz z Burkiem. Palnął bym taką mówkę, wobec której przemówienie Kennedy'ego na cześć Negusa byłoby niczym.

Kto wie, możebym też namówił rodzinę Cortinovisów, aby wystawiła Topowi pomnik.

* * *

Książę Filip Edynburski, małżonek królowej Elżbiety nie ma "dobrej" prasy. Pisma angielskie nie szczędzą mu przytyków. Książę odwdzięcza się jak może.

Podczas wizyty w Pakistanie, widząc dziennikarza fotografa gramolącego się na wysokości drzewo dla zdobycia wygodnej pozycji westchnął: "W Bogu nadzieja, że się zwali i skręci — kark".

W Gibraltarze gdy karmił małpy orzechami zbliżyła się do Filipa grupa dziennikarzy. Małżonek królowej odwrócił się i zamiast małp, zaczął częstować orzechami oniemiałych reporterów. Gdy nie chcieli ich przyjąć rzucił im całą garść w twarz.

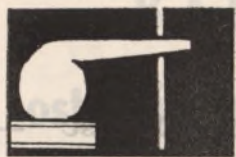
Podczas zwiedzania wystawy kwiatów w Londynie, tak zgrabnie manewrował, że przyciągnął sprawozdawców pism do hydrantu i zlał ich wszystkich wodą.

Przyczyna konfliktu leży w tym, że Filip mówi często to, co myśli. Krytykuje prasę, przemysł, polityków itd.

Zdaniem Anglików, król, królowa i cała rodzina królewska, powinny siedzieć cicho. Co wolno dziennikarzowi, czy też członkowi Izby Gmin nie wolno mieszkańcom Buckingham Palace czy Windsor Castle. Co wolno prosięciu, nie wolno księciu.

Gdybym był królem, drodzy państwo nie przeczytaliby nigdy "reflektora".

Dziwy kurhanó w scytyjskich

Rozległe tereny Rosji pokryte są mnóstwem kurhanów scytyjskich, między którymi bywają nawet istne wzgórza czy kopce. Dlatego wydaje się dziwne, że przez tyle wieków nie zwrócono na nie specjalnej uwagi. Byli jednak ludzie pewnego autoramentu, którzy okazywali kurhanom bliższe zainteresowanie: mianowicie rabusie grobowi. Dzięki ich przedsiębiorczości archeolodzy nader często przekonują się dzisiaj, że odkopany przez nich kurhan został już ogołocony z cenniejszych przedmiotów grobowych. W jednym z grobowców znaleziono szkielety złodziei, których zasypała ziemia, a przy wylocie podziemnego szybu pozbierane już do wyniesienia skarby ze złota i srebra.

Paradoksalnym zbiegiem okoliczności na dobro właśnie tych złodziejazków trzeba zapisać, że wreszcie Scytowie przestali być wyłącznie legendą. Pod koniec XVII wieku do Petersburga dotarły wieści, że w południowej Syberii między Uralem i Altajem grasują bandy rabusiów, które wykopują z kurhanów bajeczne skarby w złocie i srebrze. Piotr Wielki wydał rozkaz ukrócenia tego procederu i odesłania wykopalisk do Petersburga. Ta znakomita kolekcja, zwana "złotem syberyjskim" stanowi obecnie chlubę Ermitażu.

Składają się na nią liczne przedmioty artystyczne, odlane w szczerym złocie, jak klamry do pasów, bransolety, naszyjniki, naramienniki, a przede wszystkim wytrybowane w złotej blasze piaskorzeźby rozmaitych zwierząt, służące do ozdoby uprzęży końskich. Te fascynujące klejnoty sztuki złot-

niczej zdradzają ogromną dojrzałość artystyczną i znajomość zwierzęcego świata, realizm i równocześnie umiejętność finezyjnej stylizacji. Zwierzęta scytyjskie słyną dzisiaj na całym świecie jako okazy poczucia piękna, niepospolitego u ludów, które żyły na stepach w prymitywnych warunkach pasterckiego i koczowniczego bytowania.

"Złoto syberyjskie" Ermitażu stało się olśniewającą rewelacją archeologiczną, ale sporo jeszcze czasu musiało upłynąć, zanim przystąpiono do badania kurhanów w sposób naukowy i systematyczny. Aż do końca XIX wieku tylko sporadycznie rozkopywano tu i ówdzie jakiś kurhan, zawsze z wynikiem pomyślnym. Dopiero od roku 1940 powąwszy archeolodzy wszczęli na wielką skalę prace wykopaliskowe przy zastosowaniu wszelkich najnowszych zdobyczy i metod naukowych.

W roku 1924 nastąpił sensacyjny zwrot w naszej wiedzy o Scytach. Prof. S. J. Rudienko zorganizował ekspedycję antropologiczną, która udała się na Syberię. W niedostępnej dolinie Pazyryku, znajdującej się w głębi gór Altaju, odkrył on nekropol scytyjski liczący 40 kurhanów różniących się między sobą zarówno wielkością jak i też kształtem. Niektóre były okrągłe, inne owalne. Nad nimi górowało wysokością pięć kurhanów, zawierających zwłoki potężnych władców scytyjskich. Rudienko rozkopał jeden z tych kopców i stwierdził z oszołomieniem, że dokonał odkrycia archeologicznego nie ustępującego świetnością i wagą historyczną grobom faraonów, bądź też grobom królewskim w Urze i w Mykenach. Niestety musiał wówczas zaniechać dalszych prac wykopaliskowych; podjęto je na nowo dopiero w roku 1947.

Chcąc zrozumieć doniosłość tego odkrycia, trzeba zapoznać się z budową tych kurhanów. Właściwy grobowiec był zbudowany z grubych pniaków drzewnych. Przykryto go potem wysokim nasypem żwiru a na szczycie ułożono ciężkie głazy, ważące nieraz po kilka ton. W miesiącach letnich, na skutek topnienia lodu i śniegu, woda dostawała się przez szpary kamieni do wnętrza, gdzie jedntk panowała wieczna zmarzłota, gdyż ciepło krótkotrwałego słońca nigdy nie zdołało tam przeniknąć.

Wieczny lód okazał się wymarzoną środkiem konserwacyjnym. Podczas gdy w kurhanach południowo - wschodniej Europy znaleziono tylko szkielety ludzkie, w Pazyryku zabalsamowane zwłoki zmarłych zachowały jak żywe swoje ciała, swoje stroje i ozdoby. Nie sposób wyliczyć wszystkich bogactw znalezionych w grobie. Były tam siodła i uprzęż z artystycznymi okuciami ze złota, wzorzyste czapaki, wazy, broń, biżuteria wyjątkowej piękności, złote posążki i blaszki, którymi obszyte były tkaniny ubiorów. W jednym z kurhanów zachował się w wymienionym stanie czterokołowy wóz z dyszlowym zaprzęgiem na czwórce koni. Ściany, podłogę i powałę kryły makaty wojłkowe, ozdobione barwnymi aplikacjami. Jednak najcenniejszym znaleziskiem był prawdziwy unikat, najstarszy na świecie aksamitny dywan, na którym w obramowaniu roślinnego ornamentu widnieją jelenie, gryfony oraz dwóch wojowników: jeden siedzący na sio-

dle, a drugi prowadzący swego wierzchowca za uzdę. Znaleziono również chińskie jedwabie, służące jako pokrowce dla czapraków. Widzimy na nich wyhaftowane mityczne postacie sfinksów siedzących na gałęziach lub przelatujących między drzewami.

Władcy scytyjscy w całym majestacie swoich paradnych strojów i w splendorze przydanych im bogactw leżeli w drewnianym, malowidłami ozdobionym sarkofagu lub też na marach, przykryci wzorzystą makatą w osobnej krypcie, w otoczeniu złotych naczyń z żywnością i napojami, podczas gdy w sąsiednich komorach, przedzielonych ścianami z pni drzewnych, spoczywały oddzielnie zwłoki kobiet i mężczyzn. Wokoło drewnianej budowli pod kurhanem pochowano szereg wspaniałych wierzchowców, które zakonserwowały się do tego stopnia, że można było rozpoznać ich wiek, pieć i kolor sierści.

Cała wstrząsająca prawda okazała się jasna jak na dłoni. Wielkim potentatem stepów towarzyszyły w zaświaty najbliższe osoby ich otoczenia: jedna z małżonek, kucharz, koniuszy, posługacz i goniec; ponadto kilka lub kilkanaście, a nawet paręset wierzchowców ze stajni królewskiej. Ludzi duszono lub zabijano trucizną, a zwierzęta kładziono pokotem uderzeniem czekana w głowę.

W Dziejach Herodota znajdziemy opis całego obrzędu pogrzebowego, który po większej części został potwierdzony przez wykopaliska. Zgodnie z trybem życia koczowniczych pasterzy, wędrujących z pastwiska na pastwisko, pogrzeby odbywały się u Scytów jedynie na wiosnę i na jesieni. Z tych względów halsamowanie ciała było rzeczą nieodzowną, jakkolwiek nie miała rolę odegrała tu oczywiście wiara Scytów w życie pozagrobowe.

Zwłoki wypełniano wonnymi ziołami i zaszywano. Układano je następnie na wysłanym makatami wozie. Żałobnicy, głównie członkowie rodu, golili głowy, przycinali sobie uszy i strzalałi przebijali lewą dłoń. Kondukt żałobny wśród płaczów i lamentów ciągnął przez okres czterdziestu dni od sioła do sioła, wityny po drodze łomotem kotłów i piskiem fujarek.

Ciało składano wreszcie w kurhanie na marach lub w drewnianym sarkofagu. Naokoło ustawiano mnóstwo złotych naczyń z jedzeniem i pićm, a do narożników katafalku przymocowywano drzewce z godłem rodowym w postaci któregoś ze zwierząt odlanych w brązie. Na końcu odbywała się ponura ceremonia uśmiercania ludzi i koni, towarzyszy zmarłego władcy w podróży do krainy duchów.

Herodot twierdzi, że żałobnicy po wszystkich tych ceremoniach pogrzebowych musieli przeprowadzić zabieg oczyszczającego okadzania. W małym namiociku z trzech żerdzi i osłony wołkowej siadali w kukki rzucając na rozprażony kamień ziarna konopi. Ciekawe, że archeologia w całej pełni potwierdziła ową wersję, znaleziono bowiem w kurhanach trójnogi z żerdzi, na których rozwieszano wołkowy namiot.

Natomiast nie udało się sprawdzić najdziwniejszej bodajże opowieści Herodota. Ponieważ jednak grecki dziejopisarz jest na ogół prawdomówny, nie mamy powodu nie wierzyć mu także w tym wypadku. Chodzi o makabryczny zwyczaj ofiarowania w rocznicę śmierci władcy pięćdziesięciu scytyjskich wojowników z jego straży przybocznej wraz z wierzchowcami. Ludzi i konie zabijano, wypychano trawą, a potem ustawiano naokoło kurhanu. Ta upiorna straż konna stała w pełnym uzbrojeniu dopóki nie rozpadła się lub nie została rozszarpana przez drapieżne ptactwo.

ZENON KOSIDOWSKI

("Przegląd Kulturalny")

Siedziałbym spokojnie w pałacu i czytał: "Henryk IX z zachwytem patrzył na fotografa naszego pisma Jamesa Bads-mella, który z narażeniem życia zrobił zdjęcie widniejące na pierwszej stronie. Uśmiechnął się do słońca, pocałował go w trąbę, co wzbudziło entuzjazm Pakistańczyków. Albo: "Przerwawszy karmienie małp, nasz umiłowany władca, JKM Henryk IX, zaprosił zebranych dziennikarzy na "Cup of tea" — które wypił z czarującym apetytem nie wypowiedziawszy jednego słowa." I na koniec: "Zauważywszy naszych sprawozdawców Miłościwy Władca, podszedł do stoiska z rododendronami, ofiarował Johnowi Poridge'owi doniczkę tych cudownych kwiatów i powachlował go nylonową chusteczką Made in Britain".

Nie zdziwiłbym się przeczytawszy któregoś dnia następującą wiadomość:

"Z bólem serca zmuszeni jesteśmy zawiadomić naszych czytelników, że Henryk IX — wymyślał dziś rano Prezesa Rady Ministrów słowami znanymi tylko marynarzom Royal Navy, zrzucił go ze schodów, kopnął naczelnego redaktora "Dayly Expressu" tam gdzie frak, rozbił butelkę "White Horse Whisky" na głowie Deana Canterbury i został przewieziony do domu wariatów".

HENRYK PRZYBOROWSKI

Rybałt w wywyższony

Nie tak dawno jeszcze zawód aktora uchodził za hańbiący. W Europie wieku XVII i większej części XVIII aktorów traktowano jak włóczęgów, a za włóczęgostwo groziła surowa kara. Ażeby uniknąć więzienia wstępowała aktorzy do służby na dwory książęce, czy samego króla. Liberia z herbem zapewniała w pewnym stopniu nietykalność osobistą, a imię pana, którym nazywali swój zespół, laskawy protektorat. Tak, np. aktorzy zespołu Szekspira znani byli najpierw jako "słudzy Lorda Szambelana", później jako "słudzy J. M. Króla". Nietrudno stąd wywnioskować, że w ówczesnej Anglii sługa cieszył się większym powodzeniem, niż aktor, w Polsce rybałtem zwany. Natomiast, gdy stawał na scenie zapominał o doznanych zniewagach i poniżeniach. Żywa i żywiliwa reakcja widowni nosła mu najwyższą rekompensatę i napawała poczuciem pewnej wyższości, tak dosłownie, jak i w przenośnym znaczeniu. Czuł się ważny, potrzebny, nabierał pewności, że praca jego jest piękna i pożyteczna, skoro udaje mu się bawić i wzruszać widzów.

Podobnie jak Szekspir w Anglii wielką popularnością i renomą cieszył się we Francji Molière. Ale podczas, gdy pierwszy wykonywał role podrzędne, drugi — zawsze grał pierwsze. Faworyt publiczności, ceniony komediopisarz, poza teatrem nie cieszył się jednak wielką estymą. Postponował go szczególnie ówczesny arcybiskup Paryża. W niechęci swej posuwał się do tego, że obłożył klątwą wszystkich, którzyby się osmielili choćby przysłuchiwać czytaniu manuskryptu "Świętoszka". Molièrowi udało się wystawić go na scenie po pięciu latach walki i dzięki poparciu króla Ludwika XIV, który swoją interwencją naraził się mocno władzom kościelnym. W rzeczywistości komedia ta wyszydzała obłudę religijną, ale nigdy wiare i prawdziwą świętobliwość.

Z czasem przybyło Francji wielu znakomych aktorów, pisarzy teatralnych, możnych miłośników i patronów sceny, ale niewiele zmienił się stosunek do zawodu aktora.

W roku 1730 władze kościelne odmówiły pozwolenia na złożenie zwłok w miejscu poświęconym znakomitej aktorce Adriany Lecouvreur. Wywołało to burzę protestów ze strony licznych wielbicieli jej talentu, charakteru i niepospolitej inteligencji. Ze szczególną opozycją wystąpił Voltaire, częsty bywalec salonu artystki, miejsca zebrań elity kulturalnej i umysłowej Paryża.

W r. 1790 władze episkopalne Francji odmówiły udzielenia ślubu kościelnego genialnemu aktorowi Talma.

W międzyczasie w Anglii, we wszystkim niemal różniącej się od pozostałych krajów Europy, pozycja ludzi sceny znacznie się podniosła. Zawód aktora stał się nie tylko poważny, ale suto wynagradzany i otaczany podziwem. Świadczy o tym urywek z londyńskiego reportażu, podanego dn. 13 marca 1779 r. w "Gazecie Warszawskiej":

"Ledwo pamiętamy tak wspaniałe prywatne osoby pogrzeb, jaki tu miał sławny aktor nasz, Garrick 1). Złożony był przez czas nie miał na katafalku paradnym w trumnie purpurowym aksamitem obitey y potem do West-

minsterskiego zawieszony opactwa z pompą prawdziwie królewską. Książęta y hrabiowie całun trzymali, reszta co najuczciwszych osób szła w procesyi".

W Polsce, niestety, lekceważąca postawa społeczeństwa wobec aktorów nie tylko nie różniła się od pozostałych krajów kontynentu europejskiego, ale dawała się dotkliwie odczuć członkom zespołów cudzoziemskich. Znany jest m. in. niesmaczny incydent, jaki rozegrał się między dwoma faworytami króla Stanisława Augusta oraz... pewnej pięknej aktorki włoskiej, Anny Binetti, tj. między podstolim hr. Branickim, a świeżo upieczonym hrabią Tomatisem, Włochem, długoletnim "directeur general des spectacles".

Branicki, wyręczając się za 10 dukatów jakimś pacholkiem jako, że "szlachcicowi polskiemu nie wypadało zadawać się z byle sawojardem", kazał wymierzyć policzek Tomatisowi. Pod silnym ciosem Włoch zachwiał się i upadł na ziemię. Leżącego Branicki kopnął jeszcze nogą.

Tego samego roku, w którym wdzięczny naród angielski z niebywałą pompą żegnał swego Garricka, warszawską aktorkę Skurczyńską, podziwianą dla jej talentu i urody, zmarła nagle na scenie, a więc podczas spełniania swego zawodu, pochowano na cmentarzu w poświęconym miejscu jedynie na skutek energicznej interwencji króla.

Stanisław August, jeden z najkulturalniejszych monarchów, jakich zna historia Polski i Europy, był wielkim miłośnikiem teatru i protektorem braci aktorskiej. Nie wykazał się tym, niestety, jego piękny i waleczny bratanek ks. Józef (Pepi) Poniatowski. Podczas przedstawienia, jak opisują kronikarze teatralni, zachowywał się nonszalancko. Stojąc ostentacyjnie tyłem do sceny lubił zabawić się głośną wymianą żartów ze swą równie swawolną asystą.

Prawdą jest, że unikanie prywatnych kontaktów z aktorami, okazywana im wyniosłość, a nawet i wzgarda, miały niekiedy swoje uzasadnienie, wynikające z ich nieregulowanego przeważnie trybu życia.

Z listu stolnika Moszyńskiego, (mianowanego po Tomatisie "dyrektorem głównym spektakli"), wystosowanego do króla, czytamy, że zespół polski przysparza mu więcej bólu głowy, aniżeli włoski, gdyż: "ce sont des gens indisciplinables et impertinants" 2).

Z aktorami sprawy miały się nie lepiej. Konduita ich była niemoralna i obfitująca w liczne skandale. Zawód swój traktowały prawie wyłącznie jako środek do zdobycia możnego kochanka, nierzadko księcia, bywało i — króla.

Wymownie brzmią urywki z listu niejakiego Pierożyńskiego, aktora, (z datą: "styczeń 1788"), skierowanego do pewnej wyższej instancji:

"...żalę się na Gawrońską, aktorkę, nierządnicę publiczną, która tak dalece żonę moją, aktorkę Franciszkę Pierożyńską do nierządu zbałamuciła, że wprowadziwszy się w dom mojej żony razem sypiały iey amant i mojej żony konkurent przez niedziel dwie. Na koniec perswadowałem mojej żonie, jaka stąd wypływa zakata... Zona moja wypro-

wadziła się... mieści się przy siostrze (aktorce Marunowskiej), pannie, zabierającej się do trzeciego połogu..."

Życie aktorów, obfite w gorszące kłótnie, pijatyki, grę w karty, było zjawiskiem powszechnym. Wynikało ono z ciężkiej sytuacji finansowej, niestabilizowanej egzystencji, bezustannego przenoszenia się z miejsca na miejsce, stałej groźby bezrobocia wskutek braku ciągłości widowisk oraz jakiegokolwiek opieki w chorobie czy starości. Do tego wszystkiego dochodziło jeszcze bolesne osamotnienie spowodowane pogardliwym ustosunkowaniem się otoczenia, szczególnie władz kościelnych i warstw szlacheckie urodzonych.

Z czasem sytuacja aktorów zmienia się na korzystniejszą. Wpływa to na wyższy poziom wiedzy ogólnej i wyrobienia zawodowego, czym niewątpliwie aktorzy zyskują w oczach społeczeństwa.

Wielką zasługę ponosi na tym polu Wojciech Bogusławski, zdolny aktor, jeszcze zdolniejszy organizator teatru narodowego, przy tym wielki patriota i wzorowy ojciec rodziny.

Za jego kierownictwa zmarły aktor Owsiński zostaje uroczystie pochowany w poświęconym miejscu na lwowskim cmentarzu między grobami dwóch... arcybiskupów.

* * *

We Francji punktem przełomowym w zmianie sytuacji teatru i aktorów stał się wybuch Wielkiej Rewolucji, która niosąc wolność, równość i braterstwo wszystkim stanom unormalizowała także pozycję społeczną stanu aktorskiego, popularyzując instytucję i rolę teatru w krzewieniu oświaty wśród ludu.

Odtąd inteligentny aktor miał prawo sięgnąć po odpowiedzialne stanowiska, o czym przedtem nie wolno mu było nawet śnić.

Feliks Oraczewski informuje króla w swym liście z Paryża z dn. 6 lutego r. 1792, że pewien aktor o nazwisku Prévil dzieli życie "między teatrem y przydywaniem w municipalności de Saulis, ou il est mer; te dwie funkcje, umieszczone w jednym człowieku, malują rewolucję w opiniach".

Zmiany, jakie zaszły we Francji, odbiły się i na stosunkach polskich. Tak więc w okresie Powstania Kościuszkowskiego, które porwało wszystkie warstwy ludności Warszawy, Wojciech Bogusławski zostaje powołany do t. zw. "Deputacji Indagacyjnej", a aktorzy Ryło i Rutkowski wstępują do wojska.

Niestety, pomimo wielkiej poprawy i widocznego postępu socjologicznego aktorów, niechęć do ich zawodu jeszcze długo nie da się wytrzebić.

Znany jest skutek zniewagi, która spotkała Helenę Modrzejewską, przechodzącą przez Plac Teatralny w Warszawie. Dotkliwy, niski epitet wycelowany w jej stronę przez dwóch mijających ją paniczów, przyczynił się do wyjazdu jej z kraju i osiedlenia się wraz z mężem hr. Chłapowskim w Kalifornii. A musiała być nienagannego prowadzenia i wielkich cnót niewieścich skoro arcybiskup krakowski podczas chowania jej pomiędzy grobami zasłużonych na Skalce nazwał ją "królową kobiet polskich".

Nieufność do aktorów, jako do jednostek

BARBARA GIZANKA

ostatnia miłość króla Zygmunta Augusta

Gdy w dniu lipcowym 1572 r. w Knyszynie, pięknej rezydencji położonej wśród lasów Białostoczczyzny, umierał król Zygmunt August, dwór królewski

nie nadających się rzekomo do solidnego współżycia, przetrwała do dnia dzisiejszego. Rzadko się zdarza by szacowna familia chętnie aprobowała związek syna, czy córki z "kimś z teatru", tkwiącym głową w oparach swych ról, a stąpającym nogami po "deskach".

Nie jest tajemnicą, że wybitnemu dramaturgowi amerykańskiemu, Eugene O'Neill, skróciło życie małżeństwo jedynej córki z... Charlie Chaplinem, wprawdzie genialnym aktorem i krezusem finansowym, ale postarzałym balamutem, znanym z lekkomyślnego trybu życia.

Wiele na jego temat pisano, aż pewnego dnia zabrakło materiału do sensacyjnych wiadomości jako, że stary Charlie zdążył się ustatkować i okazał się nienagannym mężem i ojcem licznej gromadki chaplinków, jako aktor natomiast staje się powoli żywą legendą.

Od czasu do czasu porusza ktoś sprawę jego pochodzenia i nazwiska, co zawsze stanowi pewną zagadkę. Wielu "badaczy" dopatrywało się w nim syna petersburskiego kantora synagogi, inni potomka szkocko-irlandzkiej rodziny linoskoczków, jednym jego oryginalne nazwisko brzmiało Kaplin, innym — Czapla. Byli i tacy, których dziwiło skąd do tego śmiesznego człowieczka, jakiego znamy z dawnych filmów, czującego się najlepiej w rolach łachmaniarza, papiasa, upośledzonego przez los niedojdy, nazwisko którym podpisuje się stara, poważna rodzina angielska. Chłuba teje, Chaplin Henry Chaplin, (1840 - 1923), figuruje w wielu encyklopediach angielskich, tudzież w "Britannice", jako pierwszy wicehrabia, wychowany w Harrow i Oxfordzie, mąż stanu, dostojny torys, znany za życia jako wytworny "Squire z Blackney", (miejsce jego urodzenia i posiadłości) oraz wybitny znawca agronomii.

Nie trudno sobie wyobrazić reakcję potomków wicehrabiego, gdy w encyklopedii "Britannica" i to przed Henrym (porządek alfabetyczny nie uznaje tytułów i hierarchii) ukazał się ich ozom inny Chaplin, obcy wszelkim almanachom: Charles Spencer Chaplin (1889...), aktor filmowy...

Ostatnie wydanie wspomnianej skarbnicy wiedzy i informacji posunęło się jeszcze dalej: wicehrabia został wyrugowany, a nazwisko Chaplin reprezentowane jest odtąd wyłącznie przez... Charliego.

Czyżby sąsiedztwo konserwatywnego arystokraty z socjalizującym komikiem nie wytrzymało próby koegzystencji?

W wyniku niewątpliwa ozdoba Albionu, szlachetny "squire z Blackney", wychowany, jak wskazują na to daty, w prawidłach surowej etykiety wiktoriańskiej, a uleciały z tego świata wraz z frywolną "belle epoque" — ustąpić musiał miejsca obskurnemu wódczadze - rybałtowi XX wieku, wychowanemu przez nędzę, obłąkaną matkę i rynsztoki londyńskiej dzielnicy Lambeth.

UWAGI:

1. Garrick, potomek protestanckiej rodziny francuskiej Garrigue, osiadłej w Anglii.
2. Są to ludzie niezdiscyplinowani i imperytynenci.

MIRA SŁAWIŃSKA

rozprzął się zupełnie. Byli przy umierającym najbliżsi dworzanie oraz ostatnia faworyta królewska Barbara Gizanka. Ale jak zanotował kronikarz Orzelski "... po skonaniu króla taki okropny widok opuszczenia przedstawiał nieboszczyk, iż nie było czym zwłok przykryć. Dopiero biskup krakowski kazał zrobić całun na ten użytek, a doktor Fogelwender włożył na ciało zmarłego złoty pierścień z kosztownym kamieniem i łańcuch złoty z krzyżem..." Ostatni z Jagiellonów był jednym z najbiedniejszych królów. Prócz sreber przeznaczonych do codziennego użytku leżało w skarbcach sreber nieużywanych wagi około 5600 funtów, a zbiór klejnotów królewskich oceniano na przeszło milion skudów. Był podobno wyższej wartości niż weneckie lub papieskie klejnoty. Ostały się skarby gromadzone na zamkach w Tykocinie, Warszawie czy Krakowie. W Knyszynie natomiast po śmierci Zygmunta Augusta skarbiec królewski świecił pustkami. O rozkradzenie skarbcza posądzono pokojowców królewskich Mikołaja i Jerzego Mniszcha.

Oni to właśnie podsunęli królowi na półtora roku przed śmiercią Barbarę Gizankę. Z urody przypominała Barbarę Radziwiłównę, ukochaną żonę Zygmunta Augusta. Król Zygmunt August był żonaty trzykrotnie. Pierwszą żoną była Elżbieta Habsburżanka, Elżbieta i Katarzyna, dwie rodzone siostry, były córkami cesarza Ferdynanda I i Anny Jagiellonki. Zygmunt August, brat stryjeczny ich matki, nie pokochał swoich siostrzenic. Wielką miłością jego życia pozostała druga z rządu żona Barbara Radziwiłówna, wdowa po Stanisławie Gasztołdzie, wojewodzie trockim. Król zawarł z swoją poddaną potajemny ślub w 1547 r. Pokonał następnie wszelkie wysuwane przeszkody i po wielkich awanturach, które wzburzyły całą Rzeczpospolitą, przeforsował uroczystą koronację Barbary w grudniu 1550 r. W pięć miesięcy potem młoda królowa umarła. Król ubierał się odtąd już tylko w czarne stroje i tracił całe godziny na wspomnieniach zmarłej.

Tradycja głosi, że słynny czarnoksiężnik mistrz Twardowski podjął się przywołać z zaświatów zmarłą królową Barbarę i ukazać jej postać królowi. Jeden postawił tylko warunek, aby Zygmunt August na widok zmarłej nie ruszył się z miejsca i słowem się nie odezwał. Gdy na skutek zaklęć mistrza Twardowskiego zjawilo się widmo ukochanej żony, król wykrzyknął jej imię i poderwał się z fotela. Widmo przestraszone zniknęło. Podobno rolę zmarłej miała odegrać Barbara Gizanka, z urody uderzająco do niej podobna. Gizanka, córka zamożnego warszawskiego kupca, chowała się w szkole klasztornej Panien Bernardynek, których klasztor wznosił się obok Zamku. Z klasztoru wprowadzili ją dwaj królewscy pokojowcy, powyżej wymienieni Mikołaj i Jerzy Mniszchowie i przedstawili ją w styczniu 1571 r. królowi. Barbara pozostała już na Zamku Warszawskim, gdzie równo w dziewięć miesięcy, 8 października 1571 r. obdarzyła Zygmunta Augusta córką, która otrzymała również imię Barbara. Współcześni powątpiewali jednak w ojcostwo króla. Jeden z jego dworzan zapisał w swoim pa-

miętniku, iż "wiele było domniemania, że była z pomocą, to rzecz doświadczona była, że (król) z żadną żoną i z takimi panniami takiej pociechy nie odniósł". Obu Mniszchów oskarżono o rozkradzenie skarbu królewskiego w Knyszynie, wyteczono im nawet sprawę na sejmie konwokacyjnym zwołanym do Warszawy w 1573 r. Lecz Mniszchowie znaleźli możnych protektorów i cała sprawa w czasie bezkrólewia po ostatnim Jagiellonie rozeszła się po kościach. Jerzy Mniszch został wojewodą sandomierskim i jednym z najbogatszych magnatów. Był on ojcem Maryny Mniszchówny, która poślubiła cara Dymitra Samozwańca. Barbara Gizanka też zrobiła karierę, wyszła za mąż za księcia Michała Woronieczkiego.

Sprawa skarbów po Zigmuncie Augustynie odżyła niespodziewanie na początku naszego wieku. Częścią tego skarbu były słynne perły Barbary Radziwiłówny, które król Zygmunt August nabywał dla niej w Holandii za pośrednictwem swoich agentów, upelnomocnionych do zamawiania słynnych arrasów wawelskich, ostatnio Polsce przez Kanadę zwróconych. Otóż publicysta polski, szambelan Marian Bogdanowicz, zaproszony na ślub Marii Luizy księżniczki Cumberland z księciem Maksem Badeniskim w lipcu 1900 r. pisze w swoich pamiętnikach, że wspaniałe sznurzy perel, które jako jedyną biżuterię włożyła na ślubne uroczystości babka panny młodej, owdowiała królowa hanowerska Maria Cumberland, były właśnie perłami Barbary Radziwiłówny. Badania przeprowadzone przez jednego z kustoszów British Museum wykazały, że w istocie tak było. Perły te nabyła pod koniec XVI w. w Polsce przez swoich agentów królowa angielska Elżbieta I. W drodze działań rodzinnych w angielskiej rodzinie królewskiej dostały się księżtom Cumberland.

STANISŁAW SZENIC

DR STANISŁAW BUNDYRA

Jedyny adwokat polski w São Paulo

Załatwia wszystkie sprawy cywilne, handlowe i pracownicze, jak: inwentarze, mieszkaniowe, upadłościowe itp. — BIURO: Rua Senador Feijó, 29 4 p. s. 417 (obok Katedry) tel.: 35-6521.

PRZYJMUJE OD 13 DO 19 GODZINY.

Pochód nawiązujący do pobytu w Tarnowskich Górach króla Jana Sobieskiego.

Od lewej — lord Home, ppłk. S. P. Koszutski i lord Prowost of Berwicksire.

Tablica pamiątkowa

Opowiadał mi pułk. Stanisław Koszutski, że przeglądając ostatnio stare pamiątki znalazł kilka fotografii przedstawiających odsłonięcie tablicy pamiątkowej polskich oddziałów pancernych, stacjonujących w Szkocji w latach 1942 - 1943, w mieście Duns.

Tablica, jak tablica. Stanowi ona, niewątpliwie, wieczniony w ten sposób ślad pobytu na ziemi brytyjskiej polskiego żołnierza-tułacza. Nie o tablicę jednak chodzi tylko o osoby, które z ramienia Wielkiej Brytanii brały udział w jej odsłonięciu. Oto ni mniej, ni więcej był tam m. in. obecny lord Home, ojciec obecnego premiera angielskiego.

Jak mówi pułk. Koszutski lord Home był wielkim przyjacielem oddziałów polskich i Polacy w jego domu bywali częstymi gośćmi.

W czasie odsłonięcia tablicy zdarzył się dość zabawny wypadek.

Pułk. Koszutski był naówczas komendantem miejscowego garnizonu i organizował uroczystość odsłonięcia tablicy. Podczas całej tej uroczystości płatał się koło niego jakiś niepozorny czelczyzna, który stale zagadywał po polsku. Będąc bardzo zajęty pułkownik chciał się pozbyć jak najszybciej natręta. Wiedząc, że jakiś aptekarz z Dunn uczył się zapamiętane języka polskiego, powiedział:

— Wiem kim pan jest. Pan ma aptekę na rogu i nauczył się mówić po polsku od majora Izdebskiego.

— Niezupełnie się to zgadza — odparł czelczyzna. — Jestem lord Douglas. Kocham Polskę i jako gospodarz tego kraju chciałem mieć możność rozmawiania z wami w waszym ojczystym języku. Ale rozumiem, że będąc bardzo zajęty mógł się pan pomylić. Ten aptekarz to musi być "very nice man indeed".

Trzeba dodać, że rodzina lorda Douglasa jest jedną z najstarszych w Wielkiej Brytanii. Początek jej datuje się jeszcze sprzed wydania Magna Charta Libertatum.

(as)

OGŁOSZENIA MATRYMONIALNE

35-letni inteligent polskiego pochodzenia, zamieszkały w USA, poszukuje skromnej, kulturalnej, o niewygórowanych wymaganiach niewiasty zdecydowanej na wyjazd do USA w celu matrymonialnym, o wzroście nie wyższym, niż 1,60 cm i w wieku do lat 30.

Oferty wraz z aktualnymi fotografiami należy kierować na adres: Victor Sujecki, 6621 Ovington Ave, CLEVELAND 27, Ohio, USA.

PODRÓŻE - PRZYGODA - PODRÓŻE - PODRÓŻE

Poniedziałek 21 stycznia r. 1963. Rozłane do nie ogarnięcia wzrokiem wody siniego Atlantyku, wyglądają dziś bardzo ponuro. Deszcz, mgła cały Boży dzień. Niebo jak by się sprzęgło z ziemią powrozami mgieł. Silny wiatr. Mało kogo widzi się na pokładzie statku. Dobrze, że mam beret i skórzaną kurtkę.

Ostatnia noc na Atlantyku mijają wolno, monotonna, nudno, choć orkiestra i ludzie się bawią. Statek płynie szybko, jak by chciał minąć mgłę, jak by mu się spieszyło na modre, cieplejsze wody morza śródziemnego.

Już wtorek. Niebo przeciera zażawione oczy. Łagodnie. Mgły topią się w oceanie.

Po południu pojawia się parę statków i one płyną w stronę Gibraltaru; ale widać inne płynące w naszym kierunku. Mijają nas.

Ukazują się wreszcie brzegi górzyściej Hiszpanii. Puste i gołe, jak te na wyspach Azorskich. Słońce zaczyna przyswiecać mocno; roki się ciepłej.

Mieliśmy być w Gibraltarze między godziną pierwszą, a trzecią po południu; a jest już po dziewiątej wieczór i dopiero zbliżamy się do skalnego potwora, pilnującego przejścia z Atlantyku na morze śródziemne; potwór to ogromny i srogi. Zależy z jakiej strony nań patrzeć: raz zda się że widzisz drzemającego lwa; to znowu, że to ogromny garb wielbiada, który oparłszy się o skałę układa się do spoczynku; to znowu, że to i lew i wielbiad w jednej postaci, w postaci jakiegoś wielkiego morsko-ładowego zwierzęcia.

Co za cudny widok: i sama skała i pobliskie okolice oblane jasnym światłem. Wygląda to wszystko jak ogromne, jarzące się świeczkami drzewko świąteczne, którego luno widnieją już nie tylko nad brzegiem hiszpańskim — więc w Europie, ale i nad brzegiem marokańskim, a więc już w Afryce. Światła odbijają się w wodach zatoki jak w ogromnym, rozhuśtanym lustrze; "światła nad tobą i światła pod tobą", jakby użyć mickiewiczowskiego powiedzenia.

W samym porcie ruch ogromny. Trzeba podziwiać, jak na tak małej przestrzeni ulokowało się i miasto i port; a jeszcze między miasto i port, wąskim, wydartym wodzie pasem, wcisnęło się lotnisko, z którego raz po raz wylatuje samolot.

Nasz okręt, "Leonardo da Vinci", nie dopływa do mola, bo na tak wielkie statki oceaniczne nie ma tu miejsca, ale staje prawie że na środku cieśniny, a do nas dociera stateczek z urzędnikami celnymi, którzy, po krótkim i uprzejmym nad wyraz sprawdzeniu paszportów, zabierają ze sobą pasażerów, mających wysiąść w Gibraltarze. Ponieważ postanowiłem zwiedzić pobliski Tangier marokański, więc i ja przerywam tu podróż, by przy okazji zwiedzić port-fortecę Gibraltar.

Gibraltar, położony na południowym cyplu półwyspu Pirenejskiego — miasto i twierdza, kontroluje ruch w cieśninie Gibraltarskiej; zajmuje przestrzeń pięciu kilometrów kwadratowych i posiada przeszło dwadzieścia pięć tysięcy mieszkańców. Do tej liczby należy dodać przeszło jedenaście tysięcy robotników, przeważnie Hiszpanów, dojeżdżających tu codziennie do pracy. Gibraltar nale-

ży do Anglii od roku 1704-go (wojna sukcesyjna hiszpańska). Jest on kolonią angielską.

W starożytności Cieśninę Gibraltarską zwano słupami Herkulesa. Cieśnina ma szerokości od czterestu do dwudziestu kilometrów, a głębokość jej wód dochodzi do tysiąca metrów. Wody są często wzburzone, bo wiatry i przeciągi morsko-oceaniczne hasają tu bezkarnie i burzą wody.

Położenie Gibraltaru jest tak korzystne, że nie ma się czemu dziwić, iż miasto i port żyją życiem zamożnym, a turyści zjeżdżają tu ze wszystkich stron świata. To nie tylko brama wypadowa na Atlantyk i Morze Śródziemne, ale ważny punkt lotniczy pomiędzy Europą a Afryką, pomiędzy Europą i Ameryką. Dlatego Anglia tak zazdrośnie strzeże tego małego, ale cennego klejnotu korony brytyjskiej.

Mały Gibraltar posiada wiele cennych zabytków przeszłości. Stary zamek zbudowany na skale w r. 711 przez Tarik-ibn-Zeyad'a, pierwszego zdobywcę arabskiego, to rzecz warta zwiedzenia. Wisząc na zboczu skały góruje nad okolicą i jak orzeł strzeże z wysokości miasta i portu. Zamek, choć tak stary, jest nadal w dobrym stanie; wznosi się nad nim okazała wieża górna, zwana też wieżą hołdu (The Tower of Homage).

Brama południowa (Southport Gate), używana po dziś dzień, została zbudowana przez Karola V-go, króla hiszpańskiego, w r. 1503. Miała ona odparcia ataki piratów morskich, którzy nieraz się aż tu zapuszczali. Brama ta oddziela Gibraltar północny, stare miasto, od południowego, miejsca, gdzie stacjonowały kiedyś wojska broniące fortecy. Obecnie mieszka tam też dużo ludności cywilnej.

Wielką atrakcją Gibraltaru stanowi też Jaskinia św. Michała. Jest to naturalna jaskinia położona na zachodnim brzegu skały, położona jakieś tysiąc stóp nad wodą. Starożytny geograf Pomponius Mela opisał ją już w pierwszym wieku po Chrystusie, nazywając świątynią Herkulesa, od słupów Herkulesa, których jednym filarem był Gibraltar (Mount Calpe), a drugim Mount Atyla, znajdujący się już po drugiej, afrykańskiej stronie cieśniny.

Jaskinia jest ogromna; ma około 20.000 stóp kwadratowych; dzieli się na kilka oddzielnych sal. Ta, z której wchodzi się do głównej jaskini, pomieścić może 450 osób. Tutaj odbywają się koncerty muzyczne.

Jaskinia jest pięknie ozdobiona przez samą naturę. Stalaktyty i stalagmity tutejsze należą do najpiękniejszych i do jednych z największych na świecie.

Pod jaskinią św. Michała mieści się, jeszcze większa jaskinia zwana Nową Jaskinią św. Michała. Trzeba ją zobaczyć, by ocenić jej piękno, opisać nie sposób.

Przechodząc głębokimi tunelami z zachodniej części skały do wschodniej dochodzi się do Górnych Galerii, zwanych też Galeriami Windsoru i do Halli św. Jerzego. Tutaj znajdowały się niegdyś ogromne urządzenia fortyfikacyjne, które obroniły Gibraltar w czasie wielkiego oblężenia w latach 1779 - 1783.

Ogrody zwane Alameda, a raczej pięknie zadzewiony park, pełen przeróżnego kwiecia,

GIBRALTAR

Blaski i nędze wojny na "Sokole"

4

ulokowały się wysoko; widać stąd jak na dłoni zatokę; można się tu także zdrzemnąć na ławce w cieniu żywicy pachnącej, rozłożystej sosny.

Wielu marynarzy, którzy brali udział w bitwie pod Trafalgarem, a których zwłok nie przetransportowano do ojczyzny Anglii, spoczywa tu na cmentarzysku Trafalgar. Zaś w pięknej odnodze cięsniny zwanej Rosia Bay, miały leżeć zwłoki admirała Nelsona, przed ich przewiezieniem do Anglii.

Wielką atrakcją stanowią małpy skalne, żyjące dziko w jaskiniach (*Macacus Linnus*). Jest ich około 35 i są rozlokowane w dwóch różnych punktach: jedne w grotach koło bramy Królowej; inne zamieszkują groty koło skały zwanej Gun. Żyją całkowicie dziko, znajdują się jednak pod opieką brytyjskich władz wojskowych. Kolor mają szaro-bury, piękne, puszyste ogony i są bardzo przyjaznie usposobione. Gdy tylko samochód zbliży się do ich siedzib, wybiegają z kryjówek, obsiadają samochód, włożą do środka i proszą o podarunki. Można im dawać pożywienie, ale nie wolno głośno, czy dotykać; tego nie lubią — a samce są mocno zazdrosne o samiczki.

Na wschodniej stronie Skały znajduje się mała, ale przepięknie wyglądająca i malowniczo położona wioszczyna zwana Catalan Bay Village. Można się tu dostać drogą lądową — tunelem, lub motorówką z portu. Mieszkańcy zajmowali się kiedyś połowem ryb, dziś już ten zawód prawie zarzucili.

Gibraltar to nie tylko zabytki przeszłości i piękne, nawet możnaby powiedzieć cudowne położenie, a co za tym idzie przepiękne widoki, — ale to również miejsce, gdzie można nabyć wiele rzeczy za bezcen. To prawdziwy "Shopping Centre" na tym krańcu Atlantyku i Morza Śródziemnego. Tu sprzedawcy nie placą cła za wyroby angielskie, szwajcarskie, czy jakiegokolwiek inne. Stąd ceny za wyroby jubilerskie, zegarki, perfumy są tak niskie, jak nigdzie indziej. Tańsze jest wszystko, nawet tańsze niż chytą w najtańszej na całym świecie sąsiedniej Hiszpanii. A że przeważnie Anglicy obsługują sklepy i składki, więc nie ma tu żadnych oszustw czy naciągów, co grozi turystom na każdym kroku w każdym innym kraju, wyłączając może tylko Szwajcarię.

Ale trzeba zostawić miasto na Skale i port fortecy; trzeba je pożegnać mile i serdecznie, bo już czeka okręt, na którym popłyne dalej do wód i lądów morza Śródziemnego — kolebki naszej cywilizacji i kultury.

PAWEŁ ŁYSEK

Nasz powrót do bazy był powrotem tryumfalnym. Cała ludność La Valette wyległa na brzeg zatoki, owacyjnym okrzykiem nie było końca. A my płynęliśmy wśród tego zgłębienia uroczyste, jak na paradzie, wywiesiwszy po raz pierwszy naszą korsarską flagę, na której widniały pierwsze belki, oznaczające zatopione okręty.

Dowódca V flotyli, wysoki, suchy Anglik, wygłosił podniosłe przemówienie, a potem wydał na naszą cześć przyjęcie w imieniu JKMOści. Żarcie było pierwszorzędne i wszyscy zakończyliśmy tę uroczystość z lekka zalani.

Pisałem już, że mieszkaliśmy z dwoma kolegami poza bazą w prywatnym domu. Ale to było tylko w nocy po zajęciach, a cały dzień spędzaliśmy, rzecz jasna, na bazie. Tak się akurat złożyło, że zajmowaliśmy salę wspólnie z załogą angielskiego okrętu podwodnego HMS. Unbeatan. Był to chyba najslawniejszy okręt marynarki angielskiej, który w owym czasie miał już na koncie 300 tys. TWT zatopionych jednostek. Załoga składała się z najgorszego elementu, z przestępców, z wypędków z innych okrętów. Życie ich było fantastyczne, dyscyplina i odwaga fenomenalne. Kiedy weszliśmy na lądzie jakąś bójkę to i kapitan wracał na pokład w podartym mundurze.

Współpraca nasza z załogą H. M. S. Unbeatan w ciągu 9 dni wspólnego pobytu na bazie ułożyła się nadzwyczaj przyjemnie. Jak żyję nie widziałem podobnie klawych chłopaków.

Na dziesiąty dzień otrzymaliśmy rozkaz wyjazdu na morze. Wyruszyliśmy na wschód przy pięknej pogodzie. Kopertę z rozkazem, jak to zawsze bywa, kpt. Karnowski otworzył dopiero w 24 godziny, na pełnym morzu i wtedy dowiedzieliśmy się, że mamy patrolować Adriatyk. Dwa dni szwendaliśmy się pomiędzy brzegami Włoch, a Albanii. Trzeciego dnia odebraliśmy telegram, donoszący o konwoju składającym się z dwóch włoskich okrętów wojennych i dwóch łajb handlowych, idącym w kierunku Grecji.

Jest taka niewielka wyspa grecka Pylos, na której znajduje się port o tej samej nazwie. Dwa dni wlekleśmy się do Pylos, a gdy ujrzeliśmy jej brzegi konwój wchodził właśnie do portu. Jakoś nie mogliśmy się go doliczyć. Były tam tylko trzy jednostki; jeden statek handlowy odłączył się zapewne po drodze.

Stracona więc została piękna okazja przyłapania konwoju na morzu i trzeba teraz było czekać, aż po wyładowaniu towaru wypłynie w drogę powrotną. Kpt. Karnowski nie chciał jednak czekać i postanowił przedostać się do portu. Było to, jak się zaraz okaże, bardzo ryzykowne przedsięwzięcie. Ledwo zdążyliśmy się zanurzyć i skierować do zatoki, gdy rozległ się trzask, okrętem wstrząsnęło gwałtownie. Stop, ani w tył, ani w przód. Każdy z nas zrozumiał od razu co się stało. Wpadliśmy w sieć.

Nikt kto nie pływał na okręcie podwodnym nie zdaje sobie sprawy co to jest sieć. Nie ma chyba nic niebezpieczniejszego. Z sieci droga prowadzi do nieba, do marynarskiego raję, gdzie święty Piotr czeka już na gości w granatowych mundurkach.

Pamiętam, była godzina 8 wieczór, spojrzałem akurat na zegarek. Pomyślałem sobie, że już pewno nigdy nie zobaczę słońca i zrobiło mi się trochę marnotno. Nie żebym się bał, wszyscy się boją, ale dopiero później, gdy niebezpieczeństwo minie. Tylko tak, człowiek jest jednak sentymentalny.

Kiedy ugrzęźliśmy w sieci dość daleko wybuchła mina, zapewne od wstrząsu. Wiadomo — do sieci uczeplone są miny, dobrze, że nie wjechaliśmy na jakąś. Sieć obcięła gładko główkę peryskopu patrolowego. Stary nie kazał wysuwać drugiego peryskopu, bojowego. Nie było pogo, na dworze ciemna noc i tak nie by się nie zobaczyło.

Dla wyjaśnienia: na każdym okręcie podwodnym są dwa peryskopy — patrolowy o głowce grubości trzech cali i bojowy, nie grubszy na końcu od palca.

— Cała wstecz! — wrzasnął kapitan. Dobra, cała wstecz. Maszyny zawarkotały, okręt zadgotał, chwila szamotania się i poculiśmy, że wydobywamy się z sieci. Co tu gadać, mieliśmy szczęście! Żeby tak o trzy metry dalej tobyśmy już nie wyszli i nie miałby kto tej historii opowiadać.

Wynurzyliśmy się na powierzchnię. Noc była, jak się rzekło, ciemna i musieliśmy czekać do rana, aż się rozwidni. Gdy zrobiło się jasno zobaczyliśmy, że jeden z niszczyteli włoskich porusza się z falami, stojąc na kotwicy. Było do niego niedaleko, może z półtora kilometra. Kapitan kazał wypuścić trzy torpedy przez sieć, co jest w samej rzeczy niebezpieczne, gdyż torpeda może trafić w stalową linę i wybuchnąć przedwcześnie, ale trzeba było ryzykować.

Kapitan Karnowski nie czekał na rezultat i gdy tylko torpedy wyruszyły poszedł w kierunku kanału portowego. Chodziło mu o to, żeby przyłapać drugi okręt wojenny, gdy będzie wychodził z portu. W międzyczasie nastąpiły dwie eksplozje. Niszczyciel włoski, trafiony dwoma torpedami, tonął tylko 18 sekund.

A teraz chateau bas! przed drugim niszczycielem. Musiał on mieć wspaniałą załogę. Nie zdołaliśmy jeszcze zrobić zwrotu jak on już zaczął wychodzić z portu, rzucając bomby. Ledwo zdążyliśmy pograżyć się w wodę. No i zaczął się taniec. Znajdowaliśmy się na głębokości 70 stóp, gdy jęły spadać jedna po drugiej bomby głębinowe. I nie wiem co by z nami się stało, gdyby kpt. Karnowski nie był takim cwaniakiem. Puszczal srebro jedną w przód, drugą w tył, zatracając prawie szybkość. Włoch, przypuszczając, że robimy 7 do 8 węzłów, rzucał bomby zawsze przed nami.

Mimo to nie była to wcale przyjemna zabawa. Jedna z bomb wybuchła tak blisko, że pękła któraś z rur i woda zaczęła się lać do centrali. W takiej chwili trzeba natychmiast zamknąć właściwy zawór. No, ale zgadnij tu człowieku która rura pękła! Dopomógł nam przypadek. Radiooperator, Władek Majewski, mój dobry kolega, nie mając w tym czasie nic do roboty, stał w centrali oparty o rurę. Nagle poczuł, że ta rura zanadto się trzęsie. Zaalarmował zaraz załogę i w kilka chwil potem dopływ wody do centrali zotał zahamowany.

Atak niszczyciela trwał cztery godziny. Cztery godziny piekła. Włoch był

Dok na str. 24

Szlakiem jaskółek

(Dalszy ciąg z nr. 34)

Stajemy przed słynną rysą Reya. Jest to 20-metrowa przewieszona ściana z pęknięciem pośrodku w VI tj. najwyższej skali trudności według skali Welzenbacha. Mamy możliwość porównania tu naszej tatrzańskiej skali trudności ze skalą alpejską, w stosunku do której powinna to być skala: między "nadzwyczaj", a "skrajnie" trudna.

Rysa ta zabiera nam dwie godziny czasu. Ostatni odcinek prowadził Worwa. Teraz prowadzenie decyduje się objąć Staś. Przechodzi w doskonałej naprawie formie mimo słuczonego barku. Patrzymy na niego z podziwem. Po trzynastu godzinach wspinaczki wydobyć z siebie takiej ilości sił jakich tu potrzeba na przejście rysy i zrobienie dobrej asekuracji przez wbicie szeregu haków jest imponujące.

Teraz kolej na mnie. Zostawiam plecak i trawersem w pionowej ścianie, prowadzącym skośnie w lewo, dochodzę do rysy. Wklinowuję ręce w szczelinę i posuwam się wolno w górę. Nieco wyżej rysa staje się trudniejsza. Trzymam się kurczowo jakiegoś minimalnego uchwytu i usiłuję znaleźć jakiś uczciwy stopień. Ciągle jest mi okropnie niewygodnie i staram się zmienić pozycję. Dziwię się, że dotąd nie wyleciałem, gdyż trzymam się wciąż na słowo honoru. Wklinowuję się znowu w rysę prawym kolaniem, a lewa noga obslizguje się po gładkiej ścianie. Co chwila myślę sobie, że przecież metr wyżej będzie może jakoś łatwiej i wygodniej. Rzeczywiście, mogę już stanąć całą nogą. Rysa jest pode mną.

Transportujemy teraz plecaki. Potwornie męczące zajęcie. Podciągamy plecak na linie do góry, już, już wydaje się, że będziemy go mieli w rękę; cóż z tego kiedy kilka metrów pod nami zaci-

na się w rysie i nie chce iść dalej. Nie ma innej rady — zjeżdżam kawałek na linie i odpycham nogą plecak jak najdalej podczas gdy Staś ciągnie go do góry. Przy trzecim wciąganiu w ten sposób plecaku chwytam mnie kurcz w nogę. Boli okropnie, ale nie ma innej rady: plecaki muszą być przetransportowane.

Po plecakach dochodzą dwaj następni towarzysze. Jesteśmy wszyscy nad rysą. Miejsca na stanowisku asekuracyjnym jest tylko tyle, że ledwo mieścimy się stojąc każdy na jednej nodze. Nad nami rozgałęziają się dwie rysy. Lewa, czy prawa? Decydujemy się pójść dalej prawą rysą.

Jest godzina 21. Ściemnia się, a trudności wcale nie maleją. Od przejścia rysy upłynęły trzy godziny, asekurujemy się bardzo pieczołowicie, co przedłuża wspinaczkę i rozglądamy się za miejscem na biwak. Wszędzie źle. Niemal po ciemku robimy z plecakami nadzwyczaj trudną ścianę, poza którą znów stromo i trudno. Każdy na własną rękę, już bez asekuracji, szuka jakiejś platformki. Wreszcie Witek znajduje miejsce na niewielkim usypisku kamieni na półeczce, gdzie przynajmniej będzie można usiąść.

Każdy z nas dochodzi do niego ze swojego miejsca, robiąc w zupełnej ciemności różne przedziwne cuda wspinaczkowe. Wahadła linowe, trudne trawersy na wariata i wreszcie po 19 godzinach wspinaczki zakładamy biwak. Wyrzucamy parę niewygodnych kamieni, które z łaskotem rozbijają się gdzieś pod nami i gotujemy herbatę, wrzuciwszy do męzki trochę śniegu zalegającego szczeliny.

Po całym wytężającym dniu bez wody mamy tak wyschnięte i skurczone przełyki, że nie możemy nic jeść. Nie myślimy nawet o tym tak jesteśmy wyczerpani. Jedną tylko mam myśl w głowie: spać, natychmiast spać.

Wbijam hak, wchodzę do śpiwora i obwiązuję się w pasie liną, przywiązawszy się uprzednio do haka. W tym momencie ruchome, luźne kamienie, na których siedzę osuwają się wraz ze mną, aż do wyprężenia się liny i w tej chwili zasypiam.

Czeka nas jeszcze długa droga, robimy więc pobudkę o 4.30. Po piątej wspinamy się już dalej. Nie wiem, czy to wysokość

ok. 4.000 m, czy wczorajsze zmęczenie jest tego przyczyną, ale poruszam się niezwykle ciężko, waga plecaka wydaje się większa. Widzę po ruchach i zaciętych, wymęczonych twarzach kolegów, że idzie im się nie lepiej. Po dwóch godzinach trafiamy na łatwiejszy teren, którym o godz. 10 osiągamy wierzchołek.

Następny odcinek grani, a więc trzy wierzchołki: Wolher, Whympet i Croz brniemy w śniegu i lodzie. Stroma i ostro grań wymaga ostrożności. Pod nami przeszło 1.200 m przepaści, a stąpamy często po roztopionych przez słońce nawisach. Nie mniej dla pośpiechu idziemy wszyscy równocześnie. Z wierzchołka Whympet widać dwóch alpinistów francuskich. Wychodzą na wierzchołek od łatwej, wioskiej strony. Pokrzykują coś do nas, po czym znikają znowu za krawędzią grani. W chwilę potem słychać pogłos lawiny. Jeszcze nie wiemy, że jesteśmy świadkami tragedii i że byliśmy ostatni, którzy słyszeli głos tych Francuzów...

Wchodzimy teraz na coraz bardziej eksponowaną skalną, kruchą grań wierzchołków Heleny, Margerity i szeregu drobniejszych turni i igieł. Pogoda dokoła nas psuje się. Nad nami ciągle słońce, ale wokół huczą burze. Na wierzchołkach Aiguille Verte i Dru siedzi ciężka, ołowiana chmura. Ciemna smuga pod spodem to syjący śnieg. Ostrze naszej grani przedstawia się jak szereg nieco skośnie na sztorc ustawionych płyt i bloków. Jedna strona — włoska jest podcięta, druga — niemal pionowa. Nie ma mowy o jakimś zejściu, czy obniżeniu się poniżej ostro grani. Na obie strony ponad 1.000 m przepaść. Ciągle trudna wspinaczka do góry i w dół. Czy zdążymy dojść do "Col du Grandes Jorasses"? Spiesznie posuwamy się naprzód wśród łaskoty burzy i urywających się nam stopni i chwytów.

Niemal na wierzchołku Margerity stają mi nagle włosy dęba i czuję nieprzyjemne klucie w głowę. Jesteśmy w obrębie wyładowań, w zasięgu burzy. Powietrze przesycone jest elektrycznością. Snopy iskier sypią się z głowy, rąk, czekan. Trzeba przeczekać. Nade mną stoi Staś na małym stopniu w zupełnej ekspozycji i nie może się ruszyć ani w tył, ani w przód. Z dwóch czekanów, umieszczonych w jego plecaku, sypią się iskry długości kilkudziesięciu centymetrów. Z odległości 15 m słyszę głośne buczenie wyładowań elektrycznych.

(Dokończenie nastąpi)

JERZY PIOTROWSKI

NIESNASKI RODZINNE

Dok. ze str. 9

tem stworzyć prawdziwy raj na ziemi. Stąd gwałtowna kampania przeciwko układowi moskiewskiemu.

Co Chińczycy mają do zarzucenia Rosjanom?

Po pierwsze to, że nie dopomogli im w wyprodukowaniu broni nuklearnej. Po drugie, że pomimo ich sprzeciwów zawarli układ o zaprzestaniu prób atomowych. Po trzecie, że nie chcą wojny, w której Chiny widzą swój ratunek. Po czwarte, że wycofali specjalistów z fabryk chińskich i laboratoriów i przerwali dostawę potrzebnych maszyn i surowców. Po piąte, że w polityce wewnętrznej Sowieci rozpanoszyli się rewizjonizm, polegający na poniechaniu ostrej formy dyktatury proletariatu, na walce z "kultem jednostki" i krytyce stalinizmu.

Zaznaczyć należy wreszcie, że Chiny występują w stosunku do Sowieci z pretensjami terytorialnymi dotyczącymi kraju Przyamurskiego i Władywostoku.

W tych warunkach o jakimkolwiek pogodzeniu się nie ma mowy i wydaje się, że drogi dwóch olbrzymów komunistycznych rozeszły się raz na zawsze.

ARAMIS

Spektakl baletowy w wykonaniu artystów Opery Bałtyckiej na VII Międzynarodowym Festiwalu Muzyki Współczesnej "Warszawska Jesień 1963".

MONTEIRO LOBATO

Z N A M I Ę

Pewnego razu udałem się do Itaoca, kierując się wskazówkami udzielonymi przez człowieka, który pożyczył mi konia.

— Nie zbłądzi pan, to pewne. W razie wątpliwości trzymaj się pan kolein wozów.

Stosując się do wyjaśnień owego człowieka dotarłem na miejsce bez przeszkód.

Ale dnia, którego wracałem, spadł w nocy ulewny deszcz, jaki zwykle leje w tych zapadłych dziurach. Zatrzymałem się więc niezdecydowany na pierwszym rozdrożu. Ulewa zatarła wszelkie ślady kół i tkwiłem w miejscu jak osioł Buridana, czekając aż nadejdzie ktoś i wytłumaczy w jakim kierunku jechać. Nie zjawiała się jednak żadna żywa dusza i zniecierpliwienie kazało mi ruszyć na chybił trafił na lewo, czy na wprost, już nie pamiętam.

Pełen wątpliwości posuwałem się tak z godzinę, gdy widok nieznaney fazendy utwierdził mnie w przekonaniu, że zabiłdziłem.

Postanowiłem zatrzymać się tu. Zbliżając się do bramy zawolałem:

— *Ó de casa!*

Otworzył mi stary Murzyn zajęty na podwórzu przesiewaniem fasoli.

— Gospodarza zastanie pan w dużym domu.

Przekazałem mu konia i poszedłem wolno w kierunku kamiennych schodów pańskiego dworzyszczka.

Grupka dzieci bawiła się wokół ogniska zarzuconego dymiącymi patykami.

Fumaça para lá, santinha para cá! 1)

Dzieci przestraszone rozbiegły się z wyjątkiem jednego, większego już, rozrośniętego chłopca.

— Tatus w domu?

— W domu — mruknął, przecierając zaczerwienione od dymu oczy.

Reszta dzieci z palcami w ustach podglądała mnie spoza drzwi, w których niebawem ukazała się wysmukła dziewczyna, w wieku około szesnastu lat, w niebieskim fartuszk, zarumieniona jak by dopiero co odeszła od kuchni.

— Proszę, niech pan wejdzie — powiedziała.

Głos miała prześliczny, niezwykle melodyjny.

— Proszę usiąść i chwilkę zaczekać — dodała uśmiechając się i jednym spojrzeniem żywych oczu ogarniając mnie od stóp do głowy.

— Pani jest córką?

— Nie, proszę pana, kuzynka; ale mieszkam tu od czasu śmierci rodziców.

— Taka młoda i już sierota!

— Nie żyją oboje. Miałam sześć lat, gdy zmarli na żółta febrę w Campinas. Kuzyn zabrał mnie stamtąd.

W tym momencie skrzypnęły drzwi i zjawił się gospodarz.

Poznaliśmy się natychmiast. Obydwaj byliśmy zdumieni.

— Bruno, — zawołał — co za niespodzianka!

— A ty, Fausto, skąd się tu wziął? Spodziewałem się spotkać zamiast ciebie jakiegoś podejrzliwego pustelnika.

Uścisnęliśmy się serdecznie.

— Ileż to lat nie widzieliśmy się — powiedziałem — chyba z dziesięć?...

— Od matury. Jak ten czas leci! Słuchaj, mój kochany, zatrzymuj się. Nie odjedziesz zanim nie poznasz mego ustronia, a ja nie nacieszę się tobą.

Podczas tych wybuchów radości dziewczyna cały czas znajdowała się w pokoju, a ja syciłem wzrok jej niepospolitą urodą.

Fausto spostrzegł to i przedstawił mi ją.

— Laurita, moja kuzynka.

— Znamy się już.

— Skąd?

— Poznaliśmy się właśnie tutaj przed pięcioma minutami.

— Obludniku! Lauro, postaraj się dla nas o kawę.

— Zgrabna, co? — zauważył ledwie drzwi zamknęły się za nią.

— Cudna, — zawołałem, przeciągając w wypowiedzianym wyrazie samogłoskę "u". — Jaka świeżość, co za rumieńce!

— Rumieńce to zasługa pieca kuchennego. Wszyscy są tam zajęci pieczeniem placków kukurydzanych. Nie znasz mojej żony? Pochodzi z rodziny Leme z Pedra Fria. Ożeniłem się zaraz po ma-

turze. Mieszkam sześć miesięcy na wsi, a pozostałe pół roku w stolicy.

— Wspaniałe życie.

— Nie narzekam i nie pragnę innego.

— Znalazłeś więc szczęście?

Fausto nie odpowiedział i ponieważ wniesiono kawę rozmowa zesłała na inny temat. Kawę i gorące placki przyniosła Laura.

Biorąc jeden z placków zauważyłem:

— Przypuszczam, dona Laurita, że ten właśnie wyszedł spod pani rączek.

— Który, ten z ząbkami?

— Tak.

Wybuchnęła najwdzięczniejszym ze śmiechów.

— Zrobiła go Lukrecja.

— Nie trafiłeś — roześmiał się Fausto — nie umiesz jeszcze odróżnić umiejętności Laury od umiejętności Murzynki.

— Te, które ja zrobiłam są bez ząbków.

Spróbowałem jeden z jej placków.

— Rzeczywiście, wielka różnica.

Zaśmiała się znowu.

— Ciasto jest to samo, a przyprawę przyrządziła Lukrecja.

Fausto przerwał mi zalecanki, zapraszając, jak to na wsi, do obejrzenia gospodarstwa.

Zobaczyłem więc zagrodę dla świń, wybieg dla kur rasowych, staw dla kaczek,kozy z rasy Toggenburg, bydło rasy Jersey, maszynę do palenia kawy i wiele innych rzeczy, które widuje się na każdej fazendzie, ale obejrzenie których sprawiło mi mimo to dużą przyjemność.

Fausto gospodarzył po amatorsku. Wszędzie widziało się rozrzutność i nie oglądanie się na dochody. Gospodarstwo prowadzone było przez człowieka nie potrzebującego z niego żyć.

Wieczorem w czasie kolacji przedstawił mi żonę.

Nie odpowiadała moim wyobrażeniom o kobiecie dobrej i inteligentnej. Miała ostre rysy, drapieżne spojrzenie, spiczasty nos, była raczej brzydka i na pewno zła.

Zrozumiałem położenie Fausta. Ożenił się bogato; fazenda trafiła do jego rąk przez żonę.

Zartobliwy zazwyczaj głos Fausta stawał się w jej obecności niepokojąco szorstki. Napełniło mnie to przekonaniem, że ślub połączył ich ciała, ale nie dusze.

Laurita zachowywała również rezerwę wobec pani domu, a dzieci okazywały taki nadmiar "dobrego wychowania", że aż żal było patrzeć.

Z niemałą ulgą podniosłem się od stołu.

Fausto przypomniał sobie, że nie widzieliśmy jeszcze plantacji kawy, a ponieważ konie były już osiodlane więc pojechaliśmy. Niebawem wróciła mu dawna bez troska i wesołość z czasów studenckich. Rozmowa potoczyła się tysiącem dróg, aż wreszcie ztoczyła na ożenek.

— Przypominasz sobie naszą obawę przed małżeństwem? Ileż to naśmieliśmy się z miłości uswięconej przez kościół i zalegalizowanej przez urząd stanu cywilnego...

— Za wszystko w życiu trzeba płacić — odparł Fausto. — Człowiek jest siedliskiem sprzeczności. Ożenek!... Dziś już nie oceniam go tak lekkomyślnie jak za kawalerskich czasów. Twierdzą, że nie ma ożenku, są ożenki. Każdy z nich to inna sprawa.

— Wspólna ich jednak cecha stanowi ograniczenie swobody.

— Tak. Dla utrzymania tego co nazywamy szczęściem małżeńskim mężczyzna musi zrezygnować z pięćdziesięciu procent swobody na rzecz żony.

Plantacja kawy przerwała nasze zwierzenia. Był wrzesień, krzewy obspane były kwiatami.

— Czy naprawdę jesteś szczęśliwy? — zapytałem.

Fausto zwlekał z odpowiedzią.

— Nie wiem. Zrezygnowałem z połowy swojej swobody i oczekuję, że żona postąpi podobnie. Jej jednak trudno się na to zdobyć. Usiłujemy zachować równowagę.

— A Laura? — powiedziałem nieopatrznie.

Fausto odwrócił się zaskoczony. Patrzał na mnie chwilę pełen obawy. Później, gdy ujechaliśmy kawałek drogi (była to cienista droga o wysokich skarpach porośniętych bujnie chwastami, paprociami i dzikimi petuniami) powiedział:

— Czy wiesz co znaczy brak słońca? Oto masz przykład: dużo wilgoci, bujna zieleń, ale ani kwiatów, ani owoców, właśnie z braku słońca. Wieczny chłód wilgoci! Tak też jest ze mną. Laura to dla mnie jedyny promień słoneczny.

Umilkł i aż do domu nie odezwał się już wcale.

Opuściłem fazendę Paraiso pod wrażeniem trzech rzeczy: zachwytu dla dziewczyny w niebieskim fartuszk; niechęci do kobiety brzydkiej i złej, ale dostatecznie bogatej, aby móc kupić męża tak jak kupuje się dla własnego kaprysu zwierzę; i wreszcie uczucia, którego nie umiem wyrazić, a z którym wiązały się takie fakty jak: promyk słońca, wieczny chłód i Fausto.

Nigdy więcej nie odwiedziłem tych stron, ani los mnie nie zetknął z żadnym z bohaterów mojej opowieści.

Ale świat jest mały. Po dwudziestu latach stałem w Rio de Janeiro przed oknem wystawowym, gdy ktoś mnie trącił w bok. Odwróciłem się.

— Fausto!

Tak, to był właśnie Fausto, postarzały przedwcześnie, wyblakły jakiś i obojętny. Gdy popatrzyłem na niego przypomniała mi się od razu Laurita. Zapytałem o nią.

— Nie żyje, — odparł krótko i posępnie.

Wydało mi się, że zabiłana chmura skryła nagle tarczę słoneczną.

— A twoja żona, dzieci?

— Żona także umarła. Dzieci rozprószyły się po świecie, założyły własne rodziny, ostatnie jest przy mnie. Mój drogi, pieniądze nie są wszystkim, nie mogą być zwłaszcza piorunochronem, który ochrania nasze głowy przed gromami. Mieszkam stąd niedaleko. Przyjdź wieczorem to ci opowiem moje dzieje.

Skorzystałem z zaproszenia. Oto czego się dowiedziałem:

“Kiedy w Campinas wybuchła epidemia żółtej febrы i Laurita została sierotą, zabrałem ją do siebie. Już wtedy widać było po niej, że wyrośnie na piękną dziewczynę.

Właśnie się ożeniłem i ten ożenek, wyznaje, nie udał mi się. Żona, zauważyła to chyba, była istotą przewrotną i złą.

Jeżeli posłyszysz o jakiejś kobiecie, że jest zła ucieka od niej, jak od ognia. Wyrz: “zła” oznacza wszystko, nie wymaga dodatkowych wyjaśnień.

Wyznam, że nie ożeniłem się z miłości. Byłem niezamożny. Po studiach miałem przed sobą albo długie lata praktyki adwokackiej, albo bogaty ożenek. Zdecydowałem się na to drugie. Dziś, gdy mam za sobą doświadczenie wiem, że lepiej byłoby dla mnie, gdybym objął najędźniejszą posiadłość. Życia, które prowadziłem, nie życzył najgorszemu wrogowi.

Chłód wiecznej wilgoci. Tak, to jest właściwe określenie mojego małżeństwa. Później stało się ono piekłem.

Ale mówmy o Laurze... W miarę jak rosła rozkwitała jak pąk. Było w niej piękno ciała, ducha i umysłu — wszystko, co można sobie wyobrazić najlepszemu. Skostniała od zimna jak wygnaniec na Syberii, o sercu spragnionym ciepła, postradałem w końcu zmysły i uległem. W piersi mojej zakwitł niebezpieczny kwiat miłości.

Widok tej rozkosznej istoty, krążącej jak zwid po posępnym dworzyszczu, bawiącej dzieci lub niosącej pociechę chorym na fazendzie, zawsze pełnej wdzięku i radości, budził we mnie wspomnienia młodości, nieziszczalne marzenia i ukazywał nowy cel w życiu. Zrozumiałem własne nieszczęście. Byłem jak ślepiec, któremu przywrócono wzrok i który z głębi celi więziennej mógł jedynie podziwiać światło, dalekie zorze, nic więcej. Stałem się ofiarą najgorszej miłości, miłości tajonej.

Tak miały miesiące...

Wreszcie albo na skutek spalającego mnie wewnętrznego ognia, albo też przenikliwości, którą obdarzyła ją zazdrość, żona przejrzała mnie jak gdyby był przezroczysty. Poznałem wtedy podłość duszy ludzkiej — jaskinię zamieszkałą przez demony zazdrości i nienawiści.

Obsypała najgorszymi obelgami szlachetne i wzniosłe uczucie, które kryłem w głębi duszy, żądała bym wypędził Laurę.

Nie ustąpiłem.

Mogłem usunąć Lauritę, ale nie w sposób brutalny, jak żądała i nie w sposób, któryby mnie zdradził przed wszystkimi. Był to od naszego ślubu pierwszy opór i ta nieustępliwość wprowadziła żonę w zdumienie. Widzę jeszcze wyzywający uśmiech, który wykrzywił jej wargi.

Podjąłem walkę.

Ach, te walki małżeńskie przy zamkniętych drzwiach!... Nic nie da się porównać z ich zacieklnością. Wobec obcych, wobec Laury, czy dzieci, potrafiła się opanować. Prześladowała biedną dziewczynę, nie pozwalając poznać przyczyny. W stosunku do mnie rozpętała piekło.

Nie trwało to długo. Napisałem do krewnych i poczyniłem pierwsze kroki, aby umieścić gdzieś Laurę, gdy...

Czy pamiętasz ten laszek piniorowy zaraz za sadem? Pinhal d'Azambuja 2). Tak go właśnie nazwałem, gdyż było to ulubione miejsce schadzek jaszczurek, myszkujących po okolicznych krzakach. Laura chroniła się tam z książką w rękę albo z robotką ręczną, znajdując w tym ustroniu chwilę wytchnienia po piekle domowym.

Pewnego dnia, gdy wybierając się na polowanie dosiadałem konia, ujrzałem ją jak z koszyczkiem w rękę udawała się do lasku.

Zabawiłem dłużej, niż zwykle i zamiast paki przywiozłem ze sobą rozważania podjęte w cieniu rozłożystej guabirobeiry.

Gdy znalazłem się na podwórzu ujrzałem oczekujące mnie na schodach zaleknione dzieci.

— Nie widziałeś Laury, tatusiu?

— Laury?

Zaniepokoiło mnie to pytanie.

— Żeby tylko paniencie nie stało się coś złego — powiedziała stara Lukrecja. — Wyszła wcześniej jeszcze przed kawą, a tu już noc się zbliża i dotychczas jej nie ma.

— Czy pani... — wyjąkałem, sam nie wiedząc jak wyrazić nurtujące mnie uczucie.

— Pani siedzi w swoim pokoju. Była w sędzie, wróciła i zamknęła się. Nie chce widzieć nikogo. Zdaje się, że weszło w nią zło.

Serce zabiło mi gwałtownie, pobiegłem na poszukiwanie Laury. Wypytywałem wszystkich — nikt jej nie widział. Przypomniał mi się laszek, kazałem go przetrząsnąć. Noc była ciemna, biegaliśmy przy pochodniach.

Napróżno.

Już traciłem nadzieję odnalezienia Laury, gdy jeden z mężczyzn zawołał:

— Chodźcie — no, koszyczek!

Pobiegliśmy wszyscy. Był tam koszyczek z przyborami do szycia, nieco dalej zimne ciało dziewczyny.

Martwa od kuli!

Spod uchylonej bluzki widać było ranę — maleńki otwór, z którego wypływała cienka strużka krwi. Obok wyciągniętej prawej dłoni — mój rewolwer.

Pełniła samobójstwo.

Nie potrafię opowiedzieć mojej rozpacz. Nie pomny niczego chwyciłem ją w ramiona i pokryłem jej bladą twarz pocałunkami.

Poniesiono ją do domu na rękach. Żona, wymawiając się ciążą, nie chciała oglądać Laury. Nie była też na pogrzebie. Zwróć uwagę: żona nie widziała trupa.

Po kilku dniach stała się przystępniejsza. Zrezygnowała z odosobnienia, wróciła do codziennego życia, ale dziwnie odmieniona. Znikły objawy chorobliwej zazdrości, opanowało ją posępne milczenie. Od tego czasu niewiele słów od niej słyszałem.

Nierozwiązana zagadka samobójstwa Laury nie dawała mi spokoju. Zachowanie się jej w ostatnich czasach nie wskazywało wcale, żeby chciała targnąć się na życie. Dlaczego to zrobiła? W jaki sposób zdobyła rewolwer ukryty w moim pokoju w miejscu znanym tylko mnie i żonie? Przejrzenie jej rzeczy nic nie wyjaśniło, żadnego listu, żadnej karteczki. Tajemnica.

Lecz czas płynął i pewnego pięknego dnia żona urodziła dziecko. Stara Lukrecja, pomagająca akuszerce, przyszła do mnie z radosną nowiną.

— Tym razem chłopak — powiedziała, — ale urodził się ze znakiem...

— Z jakim znakiem, Lukrecjo?

— Ma na piersi znamię w postaci koralówki o czarnej główce.

Poruszony do głębi pobiegłem do sypialni. Pochyliłem się nad dzieckiem i rozwinąłem je z pieluch. Miało na piersiach znamię podobne do rany Laury: czarny punkt od kuli i wężyk krwi, spływający bokiem.

Błyskawica zrozumienia przeszła mi umysł. Wszystko było jasne. Piód formujący się w łonie matki stał się jedynym świadkiem zbrodni i ledwo narodzony by teraz głównym oskarżycielem.

— Czy żona to widziała? — zapytałem akuszerki.

— Nie, lepiej unikać wzruszeń zanim nie wyzdrowieje.

Nie mogłem się pohamować. Pootwieralem okiennice, aż światło słoneczne zaalał pokój i pokazałem dziecko matce.

— Spójrz, kobieto, to znamię cię zdradza.

Położnica uniosła się, odrzuciła włosy zasłaniające czoło i wbiła wzrok w stygmat. Oczy wyszły jej niemal z orbit, wiedziała co to znaczy. Wyprężyła się raptem i po raz pierwszy ogarnął ją niepokój.

W nocy nadszedł kryzys. Przywołałem lekarzy. Była to gorączka porodowa w najbardziej niebezpiecznej postaci. Chora uparcie odmawiała przyjęcia lekarstw i umarła bez słów z wyjątkiem tych, które wydarły się jej podczas majaczenia.

Ledwie Fausto skończył swą przynębiającą opowieść, gdy do pokoju wszedł wyrostek.

— Pokaż - no panu swego węża.

Chłopiec rozpiął koszulę. Wtedy zobaczyłem znamię: czarny punkt, jak otwór po kuli i wężyk wypływającej krwi.

— Widzisz, — powiedział Fausto — jakie są kaprysy natury...

— Kaprysy Nemezis, — chciałem powiedzieć, ale powstrzymało mnie spojrzenie ojca: chłopiec nie wiedział o zbrodni, której był jedynym świadkiem.

U W A G I !

1. *Fumaça para lá, santinha para cá!* - zabawa dziecięca przy ognisku.

2. *Pinhal d'Azambuja* - laszek w Portugalii, miejsce schadzek bandytów.

Przełożył: JAN KRAWCZYK

LINGWISTA

Opowiadanie niniejsze, gdyby miało oddać wiernie wy-
padek, któremu uległ mój przyjaciel, podchorąży Staś Kętski,
musiałoby być napisane w sześciu językach. Aczkolwiek w
dobie dzisiejszej Polacy są bezkonkurencyjnymi lingwistami
przypuszczam, że niejednego z czytelników taki cocktail przy-
prawilby o młodość.

Zdarzenie opiszę językiem mistrza pamiętnikarskiego
pana Paska, prosząc miłego czytelnika, aby sobie dośpiewał
teksty zagraniczne, albowiem tylko wtedy tragedia młodego
podchorążego stanie się zrozumiała w całej swej ponurej
rzeczywistości.

— Podejść do niej, czy nie podejść? Nawiązać z nią roz-
mowę, czy odejść bez słowa?

Takie oto męczące pytania zadawał sobie podchor. Staś
Kętski stojąc na ulicy szkockiego miasteczka i ogarniając
zachwyconym spojrzeniem złotowłose dziewczę spacerujące
opodal.

Dziewczę było skończoną pięknoscią, podchor. Staś był
nieskończenie młody, toteż podszedł do niej w końcu i na-
wiązał rozmowę. Czy mogło się stać inaczej? Nie wierzę. I
ja byłem kiedyś podchorążym. Znam się na tym. Proszę mi
wierzyć na słowo. A pierwszym jego słowem było:

— Pardon... I beg you pardon, where I can buy flowers?

— For whom? — uśmiechnęła się panienska.

W uśmiechu tym było wszystko: zaciekawienie, wdzięk,
młodość, słodycz, zdrowie, słoneczna pogoda, radość, miłość...
O, do licha! Jadę za szybko. Włączam pierwszy bieg. Poje-
dziemy na nim nieco dłużej.

— For you... — odpowiedział aksamitnym głosem pod-
chor. Staś i sięgnął szybko do kieszeni po małą czerwoną
książeczkę.

— Święty Kolinsie ratuj... — wyszeptał — ratuj i pro-
wadź, albowiem znalazłem się na drodze wiodącej do raj.

Właśnie tą drogą pojechał podchor. Kętski pierwszym
biegiem.

Seplenił, buczał, spelował tryb za trybem, zgrzytał jak
skrzynka biegów pod norweską górą, jęczał jak dyferencjał
na serpentynie, ale jechał. Nie ma złej drogi do swej niebo-
gi. Nie ma złej angielszczyzny kiedy mikrofon liczy sobie 20,
a odbiornik 18 lat życia.

Audycję, z której my, biedni śmiertelnicy, nie zrozumieli-
byśmy jednego słowa, oni — rozumieli. Ale pomimo wszyst-
ko rozumieli ją niedokładnie. Chcieli by rozumieć lepiej, naj-
zupełniej.

W pewnej chwili, gdy podchor. Staś zamiast języka po-
czuł w ustach kołek, towarzysząca jego zapytała:

— Czy nie zna pan przypadkiem francuskiego?

— Ja? Ależ naturalnie! — stwierdził z przekonaniem
podchor. Staś.

— Wie pani, ja mogę się już porozumieć w sześciu ję-
zykach — dodał głosem, w którym trudno się było doszukać
skromności. — Czy pani wie, na przykład — ciągnął z du-
mą — jak jest po serbsku: "Good morning"?

— Jak? — złota główka przechyliła się do tyłu, błękitne
oczy patrzyły na podchor. Stasia z zaciekawieniem.

— Chwała lepo!

Usta panienski rozchyliły się w uśmiechu.

— Po serbsku — powiedziała — to zdanie wyraża się
jednym słowem: "dobardan".

— A po rumuńsku — ciągnął niezrażony pomyłką pod-
chor. Staś — to samo zdanie brzmi: "Bon giorno!"

— Tak się witają nie w Bukareszcie, ale w Mediolanie i
Rzymie, — roześmiała się zrebrzystym śmiechem szkocka
wiosenka, jak ją w myśli ochrzcił podchor. Staś.

— Rozmawiamy po francusku — popatrzył na nową
znajomą z pewnym niepokojem.

Tę oto rozmowę, prowadzoną w języku francuskim, w
którym jeśli idzie o podchor. Stasia Kętskiego można się było
doszukać więcej akcentów mazurskich, niż paryskich, pozwo-
lę sobie streścić poniżej. Robię to dlatego, że zgodnie z do-
kładną relacją mojego młodego przyjaciela nie była ona
banalna.

"Szkocka wiosenka" ku pewnemu rozczarowaniu podchor.
Stasia, nie wybuchła niepohamowanym entuzjazmem na
wzmiankę o Polakach, co czyniło wiele Angielek i Szkotek.

— Wie pan, — ciągnęła rozpoczętą myśl — jest dużo
rzeczy, które mnie dziwią. Dziwi mnie, na przykład, z jak
wielką łatwością porzucacie piękne polskie obyczaje, a przy-
mujecie te, które wydają się wam lepsze, czy bardziej eu-
ropejskie. Pewien oficer polski, przedstawiony mojej matce
zaraz po wylądowaniu na wyspach, pocałował ją w rękę. W

kilka tygodni później ten sam oficer pochylał się nad jej
ręką, widocznie z przyzwyczajenia, zawrócił nagle z poło-
wy drogi i oblał się rumieńcem. Inny znajomy Polak, który
mi się zawsze pierwszy kłaniał, czeka obecnie aż się uśmie-
chnę, aby mi złożyć ukłon.

— Widziałam kiedyś — mówiła panienska z odcieniem
smutku w głosie — bardzo ładny obrazek: oto stary wia-
rus polityki składa meldunek swojemu dowódcy salutując
dwoma palcami przytkniętymi do daszka czapki. Tak sa-
mo i wy salutowaliście po przyjeździe tutaj. Teraz salutu-
jecie "po angielsku" całą dłonią. Któż wpadł na pomysł niszc-
zenia pięknej tradycji wojska polskiego? Anglia, proszę
pana, jest najbardziej konserwatywnym krajem na świecie.
Brytyjczycy, jak żaden inny naród, potrafią zachować sza-
cunek dla cudzych zwyczajów. Cóż dopiero mówić, kiedy te
zwyczajy są cechą narodową ich sprzymierzeńców! Dłacz-
ego Polacy nie chcą być tak samo konserwatywni?

Gdybym powiedział, że pđchor. Staś marzył o takiej wła-
śnie rozmowie ze złotowłosą miss skłamałbym nieładnie.

Staś, poruszając wargami, jak ryba wyrzucona na piasek
wybrzeża, i zbierał cały zapas słówek francuskich potrze-
bnych do podjęcia kontrofensywy.

— Anglia i Szkocja są najciekawszymi i najmiłszymi kra-
jami jakie dotychczas poznałem! — rozpoczął natarcie grom-
kim głosem, popierając je żywą gestykulacją. — Niech się
pani nie dziwi, że staramy się pod wieloma względami na-
śladować tutejszych mieszkańców.

— O, tak, — zgodziła się szybko panienska, — panują
tu takie zwyczaje, które należałoby sobie przyswoić. Mam
na myśli, na przykład, cichą rozmowę na ulicy i w lokalach
publicznych, no i pewien umiar w gestykulacji.

Pđchor. Kętski chwycił się obiema rękami za pasek i
spojrzał z przerażeniem na "szkocką wiosenkę". Na jej prześ-
licznej twarzy zaczęła jaśniać uśmiech.

— W tej osobce — pomyślał — spotkała się uroda i mą-
drość! Co za wyjątkowe spotkanie.

— Proszę pani — powiedział już zupełnie cicho i trzy-
mając się ciągle za pasek, — jestem przekonany, że uzgod-
niliśmy swoje poglądy, gdybym znał lepiej angielski lub
francuski. Tak mi niesłychanie trudno wypowiedzieć co my-
śle, co czuję w tej chwili, czego chciałbym się dowiedzieć.
Będę się uczył angielskiego i proszę, żebyśmy się mogli jak
najczęściej spotykać. Czy godzi się pani na to, panno...

— Daisy — roześmiała się wesoło panienska.

— Daisy — powtórzył pđchor. Staś.

W dźwięku tego słowa było wszystko: zaciekawienie, u-
wielbienie, słodycz, radość, miłość. O, do licha! Znowu jadę
za szybko. Naciśnijmy obydwu hamulce. Będzie to tym bar-
dziej usprawiedliwione, że nasi znajomi zatrzymali się przed
domem, w którym mieszkali rodzice panienski. Ona sama
zwróciła oczy ku podchorążemu.

— Jeżeli to tylko sprawi panu przyjemność możemy się
spotykać choćby dwa razy dziennie. Tylko... — dodała z lek-
kim drżeniem w głosie — My nome is not Daisy. My nome
is Basia, a urodziłam się w Tarnobrzegu, proszę pana.

— Taki to ze mnie cymbał! — kończył opowiadanie pod-
chorąży Staś Kętski, kiedy wchodziliśmy do baru.

— Kaź podać, Stasiu, dwie podwójne whisky — rzekłem.

— Two double whisky! — Staś wykonał moją prośbę
bez zwłoki.

— Powiedziałeś to znakomitym oksfordzkim angielskim
— pochwalilem go.

— Niech diabli wezmą ten paskudny język, — burknął.
— Na diabła mi on potrzebny.

Z braku miejsca dalszy ciąg gawędy Pawła Niko-
dema pt.: "Garimpeiro Queluz" podamy w nastę-
pnym numerze.

Redakcja

Esporte Universal Ltda.

ARTIGOS PARA TODOS OS ESPORTES

E UNIFORMES PARA COLÉGIOS

Rua Líbero Badaró, 356 — TEL.: 37-5660

Caixa Postal, 4413 SÃO PAULO

SĄSIADKA Z HARLEMU

Bud Fraser zawiązał krawat i raz jeszcze przejrzał się pechieźnie w lustrze. Był zadowolony z siebie. Miał duże, fioletowe oczy, orli nos, który nadawał twarzy drapieżny wygląd i niewielki wąsik, przypominający wąsik Adolfa Menjou. Szary, flanelowy garnitur leżał na nim, jak ułaj, kontrastując silnie ze smagłą cerą, z powodu której przyjaciele nazywali go Meksykańczykiem.

Jeszcze kilka kropel mocnej wody kolońskiej, którą tak lubi Daisy i był gotów do wyjścia. Podeszedł do okna, żeby je zamknąć. Stąd z 28 piętra rozciągał się widok na cały Manhattan. Maj tego roku odznaczał się szczególnym urokiem. Pogodny, jasny, prześwietlony słońcem. Lekki wiatr przynosił aż tu do serca miasta świeży zapach Atlantyku.

Bud pomyślał jak przyjemnie musi być teraz na wsi i serce jego napełniło się weselem. Dzień właśnie miał oświadczyć się oficjalnie o rękę Daisy. Rodzice jej wiedzieli, oczywiście, dawno o miłości młodych i godzili się na ich związek. Bud był wziętym inżynierem i kariera jego zapowiadała się doskonale. W czasie studiów należał do mistrzowskiej drużyny Politechniki w Bostonie i nieraz przyczynił się do zwycięstwa swego klubu. Papa Morrison, miłośnik basketbalu, umiał to ocenić.

Po śniadaniu mieli oboje z Daisy wyruszyć na wycieczkę podmiejską. Bud znał taki lasek na jednej z bocznych dróg, gdzie ludek nowojorski zazwyczaj nie zaglądał i gdzie wskutek tego rzadko można było znaleźć puszkę od konserw, butelki po Coca-Coli i zatłuszczony papier po sandwiczach. Płynął tam romantyczny strumień, a na polankach kwitły stokrocie, dzikie bratki i goździki. Wyobrażał sobie jak ramię w ramię będą wędrować po ścieżkach, na których kręte korzenie drzew wyglądają jak żyły Matki-Ziemi, napełnione życiodajnym sokiem. Czuł nieledwie ciepło ciała dziewczyny, pobudzający zapach jej perfum. Jakże bardzo ją kochał!

W windzie spotkał starego pana Larkina, który z Pismem Świętym w rękę wybierał się właśnie do kościoła.

— Na wycieczkę, co? — powiedział obrzucając młodego człowieka przyjaznym spojrzeniem.

Bud musiał podzielić się z kimś przepelniającym go uczuciem radości.

— Dziś jest ważny dzień w moim życiu. Jadę się zaręczyć.

— O! — mruknął Larkin.

W jego małych, zaczerwienionych oczkach błysnął płomień uznania.

— Winszuję, winszuję, mój chłopcze! To rzeczywiście ważne wydarzenie.

Przełożył Pismo Święte z prawej ręki do lewej i uściśnął dłoń Buda.

— Zrobiłem to równo czterdzieści lat temu — powiedział. — Moja Maud miała wtedy twarzyczkę różową jak jabłuszko i grube, jasne warkocze. Tak, lata płyną...

Pożegnali się w garażu. Bud wyprowadził swego Forda na ulicę i od razu wmieszał się w nieustający potok pojazdów. W pobliżu Broadwayu poszukał parkingu, szczęśliwie znalazł wolne miejsce i pobrał w stronę znajomej, wielkiej kwaciarni.

— Da mi pani dwadzieścia cztery róże — powiedział.

Sprzedawczyni, ładna szatynka, z przyklejonym do ust zawodowym uśmiechem, zauważyła:

— Oczywiście, paśowe?

— Skinął głową.

— To na zaręczyny. Wybierze pani najładniejsze.

— Och, rozumiem. Szczęśliwa dziewczyna, — westchnęła.

Wzrok jej prześlizgnął się po postaci Buda i na chwilę zatrzymał na jego szerokich ramionach.

— Pan jest sportowcem?

— Byłem nim, ale to już minęło.

— Życzę panu wiele szczęścia — powiedziała.

Dziś wszyscy ludzie byli dla niego mili. Tak mu się przynajmniej wydawało.

Gdy z wielkim bukietem w rękę wychodził ze sklepu ktoś go łagodnie pociągnął za rękaw.

Obejrzał się.

Stała przed nim stara, gruba Murzynka, ubrana w wyświechtaną suknię i męskie buciki, bardzo już wydeptane. Twarz miała szeroką, zza wywinętych warg widać było zepsute zęby. W oczach krył się wyraz chytryści i żebraczej pokory.

— Pan Fraser, prawda?

— Tak. Nazywam się, oczywiście, Fraser. Ale skąd pani wie?

— Roześmiała się.

— Pewno, że pan mnie nie może poznać! To bardzo dawne lata. Zmieniłam się. Wiek i bieda. Tak, panie Fraser, bieda. I pomyśleć, że byłam bogata i niczego mi nie

brakowało. Mogłam wypić dziesięć kolejek dzinu i nawet nie poczułam, że wyleciało mi z kieszeni trochę pieniędzy. Pan nie pamięta tego pięknego sklepu spożywczego na rogu 31 i 32 ulicy w Harlemie? Ach, to był wspaniały sklep i mamusia pańska zawsze u mnie kupowała. Mamusia była piękną kobietą, panie Fraser i prawie zupełnie białą. Tylko prawdziwy znawca mógł rozpoznać, że to kwarteronka. A teraz jestem w biedzie. Spodziewam się, że nie odmówi pan kilku dolarów starej znajomej. Widzę, że nieźle się panu powodzi. A te wspaniałe róże to dla kogo?

Bud patrzył na nią z nieukrywaniem przerażeniem. Wyjął z kieszeni 10 dolarów. Potem zawahał się i dodał jeszcze dziesięć.

— Niech pani to weźmie — wymamrotał.

— Stara Rachel będzie miała dzisiaj bal! Może mi pan da swój adres. Odwiedzę pana, za pozwoleniem. To tak przyjemnie wspomnieć stare czasy.

— Nie, nie! — zawołał. — Wyprowadzam się w tych dniach z Nowego Jorku.

Skreślił nagle na jezdnię i wśród ostrych okrzyków kierowców popędził na przelaj na drugą stronę ulicy. Bukiet wypadł mu z ręki. Koła przejeżdżających samochodów rozkruszyły go na miazgę.

SEBASTIAN ARHENS

Z cyklu "Oddźwięki"

MOJE SIBONEY

Zar. Kamuluje go zęcnie stały wietrzyk od oceanu. Nie daje mu się zwieść, zanadto czuje bliskość równika. Całkowicie wylączona z cementowej codzienności wielomilionowego São Paulo, siedzą na wpół wryta w biały, sycki piach. Gorący, aż parzy. Nade mną niebo turkusowe ze spiekoty, bez obłoka. Na jego tle gną się leniwie palmy kokosowe. Nie zachowały wiele z majestatycznej dumy, jaką zwykliśmy im przypisywać. Ciąg upartych susz pociął płaty ich szerokich liści na poczerniałe, smętnie zwisające wiechcie. Bezwolnie poddają się chłodzącej pieszczocie powiewów, idących z miarowych natarć rozjuszonych fal.

Obok mnie gromada małych, prawie gołych Metysów rozsiadła się wokół najwyższego spośród nich. Głodnymi, ciemnymi oczami śledzą każdy jego ruch. Ten z namaszczeniem kacyka szczepu wbiła kamieniem wielki, zardzewiały gwóźdź w ciemno-zieloną skorupę kokosu. Za chwilę podawać sobie będą przebity owoc od ust do ust, by z tego naturalnego termosu matki-przyrody wysssać po parę łyków sino-białego mleka. Potem wstaną i bawić się będą piłką z powagą przyszłych asów sportowych. Trudno dopatrzeć się w nich dziecięcej bez troski i weselości. Patrzą starym wzrokiem, a uśmiech ich jest bolesny i jakiś skrepowany. Nóżki — cienkie, chudziutkie.

Z pobliskiego baru Indianina Caramurú, w rzeczywistości budy skleconej z desek i ozdobionej jaskrawymi reklamami, napojów chłodzących i wysokokowych, jak pinga, caninha i Ipioca — przywiewają skrawki melodii ze starej, zdartej płyty. Rwie ją i tłumi co parę chwil ogłuszający ryk fal, odbijających się od reduty z naczynionych brył kamieni w obronie wybrzeża przed zachłannością Atlantyku.

Zszywam strzępy melodii. Moje stare, kochane Siboney...

Nigdy nie wiedziałam co nazwa ta oznacza. I nigdy nikogo o to nie pytałam. Po co? Istnieją wyrazy, słowa, imiona, którym my sami nadajemy treść i sens. Siboney dla świata mogło być pieśnią, tańcem, poezją. Dla mnie oznaczało Obietnicę. Wielką, radosną obietnicę życia.

Pamiętam... Pierwszy raz dane nam było obojgu słyszeć tę melodię w podziemiu Adria. Wydawała się nabrzmiała egzotyką. Przywodziła wyobraźni obraz jakiejś nieznanej przystani mórz południowych. Szedł z niej cichy lament brązowej od słońca dziewczyny w barwnym sarongu z białymi kwiatami wplecionymi w kruczo-czarne pasma włosów, szły dalekie pogowizdy hebanowych chłopców, ładujących na statek pękate baryłki rumu, sterty zielonych wachlarzy bananów, wiązki pociętych badyli trzciny cukrowej. A wszystko odbywało się z tropikalną, zmysłową powolnością pod niebieską emalią firmamentu bez chmurki.

Siboney... Po latach przygrywał nam je stary kataryniarz paryski na Rue du Chât que Pêche. Dziwna to była ulica. Niema, goła, niegościnna. Na krótkim jej odcinku niektóre domy stały tyłem do jezdnii. Ulica Kota Rybołowcy. Byliśmy jej ciekawi — bohaterki ogromnie poczytnej wtedy powieści.

Dałeś starcowi garść franków. Omal nie oszalał z radości. Papudze swojej kazał wyciągnąć horoskopy. Mój był wydrukowany na różowym kartoniku krzywymi, kobyłowatymi zgłoskami. Zaczynał się od: Tu seras heureuse...

Twój kartonik był żóty i — pusty. Ani słowa.

Pamiętam twój zabawny grymas.

— Na okręcie żółta flaga oznacza zarazę — powiedziałeś z niesmakiem, mnąc kartkę.

— Vous serez heureux, quand-même, monsieur — pocieszył stary, rozumiejąc twoje rozczarowanie.

— Słyszysz? On powiada, że i tak będziesz szczęśliwy. Będziemy szczęśliwi — promieniałam.

— Po co ten czas przyszedł? Już jesteśmy najszczęśliwsi pod słońcem — stwierdziłeś, garnąc mnie do siebie.

Byliśmy, to prawda. We wszystkich czasach i odmianach. I jakże bogaci! Paryż należał do nas. Świat cały był nasz. Kataryniarz-sojusznik zdawał się to potwierdzać swym dobrotliwym, bezzębnym uśmiechem, obejmującym wszystkie rozstłoneczniony horyzont.

A potem? Potem nastąpiło trzęsienie ziemi. Huragan. Ogień. Potop. Zaraza. Wszystkie żywioły i plagi zmówiły się naraz. Bogowie i ludzie szaleli.

Siboney słuchałam już sama, z radiem pod koldrą, obwarowana poduszkami.

... Tu mówi Londyn... tu mówi Londyn... tu mówi Londyn...

I wiadomości. Bułgaria przystąpiła do Osi! Cha, cha, cha — śmieje się speaker — tylko patrzeć, jak przystąpi Andora, księstwo Liechtenstein i San Marino!

Wruszam ramionami. Co mnie obchodzi Bułgaria, Oś, Alianci? Co mnie obchodzi ta cała obłąkana wojna? Niech się rozprawiają beze mnie. Ja chcę słyszeć Siboney!

Słyszę. Daleko, daleko, ledwo uchwytnie dla ucha. Serce mi bije przyspieszonym tętnem. Tam, skądś — poprzez Londyn — płynie znana, droga mi melodia, jest wolność, niebo bez chmur, piasek biały i gorący, kokosy, banany...

"Tu seras heureuse"...

A tymczasem jestem tak bardzo samotna. Żyję wśród gruzów. Zimno. Chleb na kartki. Strach. Niebo zawisło nad miastem nieprzyjazne i szare, jak chropowata powierzchnia pomeksu.

Gdzie się podziewasz? Mówiono mi, że wyjechałeś w porę. A więc udało ci się uratować życie, połowę nas obojga, połowę naszego Siboney.

Gdy piszę owe słowa w pamiętniku, nie znam jeszcze okrutnej prawdy. Wyjechałeś, ale — za późno. Zawrócono cię z drogi. Znajdziesz się teraz blisko mnie, o kilkanaście przystanków tramwajowych.

wych. Mieszkasz w pokoiku na Orlej i czekasz na śmierć. Dziwna dzieli nas granica: wzyź.

Za to ty już wiesz, że i ja nie poza Krajem, a na — Rakowieckiej i wyglądam niecierpliwie stońca.

I piszesz gryps. Najsmutniejszy gryps, jaki kiedykolwiek wyszedł zza Muru.

"Dziś jest pierwszy dzień wiosny. Błagam cię — przyjdź"...

Lokciami rozsuwam góry, by móc dostać się do ciebie. Niosę ci niezwykły podarek: pudełko z tabletkami życia. Cebion.

Żółta, barchanowa skurzaczka w patefonie tłumi skargę naszego Siboney. Musimy szanować skupienie współtowarzyszy twojej celi. Mieszkasz z młodym małżeństwem z Luksemburga. Są chrześcijanami. Ona, Aryjka, dzieli los męża. Mówisz z lekkim grymasem, jak by szydząc, że całymi dniami odmawiają modlitwy. Szkoda, że nie umiesz się modlić — myślę z żalem — śmierć przyjdzie ci trudniej, niż im.

Moją dłoń trzymasz w swojej, wychudłej, bezkrwistej.

— Wszystko minie i dobrze się ułoży. Jeszcze będziesz szczęśliwy — kłamię, jak mnie kłamała stara paryska papuga z ulicy Kota Rybolowcy.

— Oczywiście, jestem tego pewien — kłamiesz ty i silisz się na uśmiech.

Oklamujemy się oboje, bo na dni naszych serc drzemie echo minionych uczuć i iluzji. Mam prawo się łudzić. Jesteśmy jeszcze młodzi i wiemy, że poza skrzynką patefonu, poza wysokim ceglannym murem, poza granicami Kraju, poza oceanem jest wolność, słońce świeci, dojrzewają banany i piasek jest biały i gorący.

I słyszymy wyraźnie śmiech rozbawionych dzieci, opalonych, tłusciutkich...

Siedzę nad brzegiem Atlantyku i wpatruję się w jego bezkres. Za mną mali Metysi o chudych nóżkach kłócą się o owoc kokosu. Z pobliskiego baru przywiewają dźwięki Siboney, samotnego, okaleczonego, jak ja.

Jak ja...

Fortaleza, wrzesień, 1963.

MIRA CARLA SŁAWIŃSKA

Orleans

um cigarro
de
classe

W BRAZYLII — W BRAZYLII — W BRAZYLII

OBIEKTYWEM PO BRAZYLII

Gubernator Ademar de Barros odwiedził niedawno Rio de Janeiro w czasie największych ograniczeń w zużyciu energii elektrycznej. Gubernator, który ma już dobrze ponad siedemdziesiąt wiosen, opowiadał, że chcąc się dostać do swego apartamentu zmuszony był wejść na dziesiąte piętro pieszo i w ciemności, posługując się świeczką, którą pożyczył mu dozorca. "Ale — dodał nie bez dumy — po przybyciu do mieszkania stwierdziłem jedynie, że jestem głodny. Maszyna jeszcze dobrze funkcjonuje".

* * *

Namnożyło się w nieszczęsnej Południowej Ameryce od dyktatorów. Przykład idzie z góry. Prefekt miasteczka Cedro de São João w stanie São Paulo, Antonio Ferreira de Melo, zapatrzył się na Somozóv i Stroessnera i pewnego dnia w towarzystwie krewnych i policjantów skierował się do Rady Miejskiej, oświadczając, że ów organ władzy nie zbierze się już w jego mieście. Powiadają, że podstawą tego postępowania była różnica zdań pomiędzy prefektem, a radnym Normando Caldas na tle dwóch projektów uchwał wniesionych przez Normando.

* * *

W ostatnim numerze naszego pisma pisaliśmy o kotach. Teraz na odmianę kilka słów c w s ach.

Malarz Luis Lucio, zamieszkały przy ul. Piratininga 177 w São Paulo, poświęcił całe swe

życie psom bezdomnym. W domu, który wynajmuje, przebywa 148 psów. Utrzymać taką zgraję nie jest łatwo. Ale pomagają mu w tym ludzie dobrego serca i pewna niewiasta, która zajmuje się kuchnią i sprzątaniami i którą psy słuchają, jak się to mówi, bez mrugnienia powiek.

W psim przytułku Luisa nie ma psów rasowych. Są to przybłądy lub zwierzęta potrącone przez samochody. Lucio przygarnia je i odkarmia, aż stają się z powrotem pełne życia i werwy. Codziennie wychowankowie Luisa pożerają trzy wielkie kottły jedzenia. Kosztuje to oczywiście majątek, ale posiadacz psiarni nie narzeka. Naród pomaga. Co tydzień przychodzi też weterynarz, który bezpłatnie dogląda pupilków Lucia i daje im potrzebne lekarstwa i witaminy.

Największym marzeniem malarza jest zbudowanie specjalnego, dostosowanego do psich potrzeb, przytułku. Kupił już działkę na Vila Matilde, ludzie dostarczają cegły, cement, dachówkę... Lucio ma nadzieję, że do końca roku budynek będzie gotowy.

* * *

Na zakończenie wesoła historyjka o tragicznym zakończeniu.

Po wypiciu butelki wódki Pedro Cruz, zamieszkały w Jundiá, zjadł żywą ropuchę. Do dziś nie wiadomo co go skłoniło do tego dziwnego postępku. W stanie ciężkim niezwykle smaczny przewieziony został do szpitala, gdzie niebawem zmarł.

REPORTER

OBYCZAJE WĘZÓW

Na zakończenie mego szkicu o obyczajach węzów, zamieszczonego w kilku ostatnich numerach "Przeglądu Polskiego" podaję za inż. Fedorowiczem opis pojedynku stoczonego przez węza mussurana z grzechotnikiem. Zdarzenie to miało miejsce w stanie Goias w r. 1935 w czasie, gdy Fedorowicz dokonywał tam pomiaru gruntów i zostało zamieszczone w Gazecie Polskiej w Brazylii.

"Grzechotnik", — pisze Fedorowicz — "dolną połową korpusu leżał zwinięty na ziemi, górną unosił się w powietrzu, wystawiając na przód rozwartą i gotową do zadania śmiertelnego ciosu paszczę.

Mussurana krążyła szybko dokoła grzechotnika, którego oczy, czerwone z wściekłości, rzuciły błystawiczne skry na nieprzyjaciela.

Lecz oto stała się rzecz niezrozumiała. Grzechotnik, trzymający się przez pewien czas w pozycji wyzywającej, nagle rozkłada się leniwie całą długością korpusu, drży chwil parę, grzechotka milknie.

Po krótkim czasie zmartwiał zupełnie. Mussurana podpełzła i jęła obficie wypuszczać ślinę wzdłuż całego korpusu przeciwnika, co uczyniwszy ułożyła się wygodnie i chwytając łeb grzechotnika w paszczę zaczęła go połykać, wypychając w przerażający sposób swą gardziel".

Jeszcze kilka słów o kaninanie. Pracując pewnego dnia na pasiece Miodowicz zauważył na dużym drzewie brzoskwini

kaninanę mającą około półtora metra długości. Wąż pełził z nadzwyczajną łatwością po gałęziach i szczycie drzewa. Widać było, że szuka gniazd ptasich. Od jednej gałęzi tej brzoskwini do słupa odległego o cztery metry był przeciągnięty drut dwumilimetrowej grubości. Dalej od tego słupa do drugiego słupa rósł bujny krzew winogron, uwiązany na drucie. Kaninana po przeszukaniu brzoskwini wpełzła na ów drut i jak by po moście szybko i sprawnie pojechała do winogron.

"Widok był tak niezwykle, — opowiadał Miodowicz — że podbiegłem pod drut by obserwować węza, który po cienkim drucie sunął szybko jak pociąg po szynach. Ciekawy był moment, gdy znalazł się na całej swej długości na drucie, ale nigdzie się nie ześlizgnął. Patrzyłem na niego od spodu, ale w żadnym sposobie nie mogłem zaobserwować ruchu jego łusek. Nie robił też żadnych skrętów. Z głową podniesioną przesunął się zgrabnie do winorośli. Przeszukał krzew, a nie znalazłszy niczego spuścił się po pnium na ziemię i powrócił do lasu".

Ja sam widziałem w Morretes jak ponad dwumetrowa kaninana sunęła po szczytach drzew z nie mniejszą łatwością, niż po ziemi. Pływa też kaninana znakomicie.

Słowem, dał nam Bóg idealny wzór wehikułu. Ale cóż, żaden podręcznik fizyki nie zajmuje się ruchami kaninany, a czego nie ma w książkach to nie istnieje.

PINIOR

Reporter "Folha de S. Paulo", José Almir, opowiada, że pewien prezydent republiki nazwał szosę z Belém do Brasillii — szosą jaguarów. Nie ma w tym nawet odrobiny prawdy. Owszem w puszczy, którą przecina szosa, mieszkają jaguary, tapiry i inne rzadkie zwierzęta brazylijskie. Ale ani ich poświeć na autostradzie.

— Na szosie z Belem do Brasillii? Widziałam tam jedynie kurczaki, kaczkę i tłuste indyki — mówi Joan Lowell, była aktorka kina amerykańskiego, zakochana w Brazylii i we wszystkim co brazylijskie.

Co 15 kilometrów spotyka się na szosie osiedla, wioski lub przynajmniej pojedyncze domki, gdzie można się zawsze napić kawy. Tysiące rodzin, zwabionych wykarczowanym po obu bokach szosy lasem, sieją ryż, kukurydzę i maniok na tej niezwykle żyznej ziemi.

W sobotę wieczorem w cieniu olbrzymich zakarand i cedrów zbiera się młodzież na mecz piłki nożnej.

Jaguary i węże? Tak, można je rzeczywistości zobaczyć w Parku Botanicznym w Belem lub na ruchomej wystawie (umieszczonej na samochodzie ciężarowym) w Ceres za jedne 50 kruzeyrów, przy czym węże pochodzą z São Paulo "uprzejmie wypożyczone przez Instytut w Butantá"...

SPRZEDAŻ I KUPNO W SERTONIE

Kto jest przyzwyczajony do życia w dużym mieście, gdzie wszyscy się zawsze spieszą, są prawie zawsze w złym humorze i nie mają do nikogo zaufania, ten otworzy usta ze zdumienia, gdy się dowie w jaki sposób się żyje i jak się robi zakupy w miasteczku zagubionym w sertonie. Eduardo Campos opowiada:

Etykieta dokonywania zakupów różni się diametralnie od tego z czym stykamy się w dużym mieście. Kupiec traktuje swoich klientów jak gości, którzy przybyli do jego domu z wizytą. Nie interesuje go jedynie transakcja, którą ma zawrzeć, ani spodziewany zysk, w grę wchodzi uczucie solidarności z rodziną klienta. Kupiec zdaje sobie doskonale sprawę o jakich krewnych może pytać, co klient sieje w swoim gospodarstwie; sprzedaje mu towary bez pośpiechu, ponieważ wie, że kaboklo, który przybył na bazar, chce wykorzystać tę chwilę w celach towarzyskich, porozmawiać z przyjaciółmi, wypić swoją kaszuszę, zabawić się słuchając śpiewaków lub sprzedawców ulicznych, wstąpić do kościoła na mszę.

(jm)

SPRZEDAJĘ i PRZYJMUJĘ

W KOMIS

KSIĄŻKI POLSKIE

SEWERYN HARTMAN

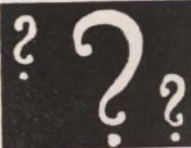
Av. Ipiranga, 1071 — cj. 811

Caixa Postal 4530

Tel.: 35-5432

SÃO PAULO

ROZPRAWĘ ODROCZONO...

W Sądzie Okręgowym w Preszowie, w 1944 roku toczyła się rozprawa przeciwko braciom Józefowi i Janowi P. Na terenie okupowanej Czechosłowacji, tak jak zresztą i na terenie Generalnego Gubernatorstwa w okupowanej Polsce, sądownictwo w sprawach karnych (nie politycznych) i w sprawach cywilnych pozostawało w rękach czeskich względnie słowackich (Preszow znajdował się na terenie marionetkowego "państwa słowackiego" stworzonego przez Hitlera po zajęciu CSR).

Ostatnią wzmianką w protokole rozprawy jest uwaga protokolanta napisana trochę drżącą ręką "z uwagi na to, że pociski artylerii ciężkiej padają w bezpośredniej bliskości gmachu sądowego, Sąd postanowił rozprawę odroczyć". Dokończenie tej, tak w niecodzienny sposób przerwanej rozprawy nastąpiło dopiero w wiele lat później... w Polsce.

W jednej ze wsi pod Preszowem mieszkał bogaty gospodarz mający dwóch synów — Józefa i Jana. Starszy Józef zakochał się nie bez wzajemności w najpiękniejszej dziewczynie z sąsiedniej wioski. Była bardzo ładna, ale biedna jak przysłowiona mysz kościelna. Ojciec więc nie zgodził się na małżeństwo, a zaręczył syna z córką bogatego sąsiada.

A tymczasem okazało się, że ukochana Józefa jest w ciąży. Cóż, banalna historia! Ale zakończenie nie było banalne. Józef chcąc się pozbyć "kłopotu" umyślił wspólnie z bratem Janem zamordować dawną kochankę. Umówił się więc z nią na spotkanie na drodze za wsią, pod dużą polną gruszą. Brat schował się za pień drzewa. Gdy dziewczyna przyszła i oboje usiedli pod drzewem, na dany znak przez Józefa, Jan zarzucił kochance brata pętlę na szyję.

Wiszącą na gałęzi znalazł w parę godzin później jakiś przypadkowy przechodzień. Narobił alarmu. Miejscowi policjanci znajdujący dobrze flirt i jego skutki uznali, że to samobójstwo. Dziewczyna pozbawiła się życia z obawy przed "hańbą" posiadania nieślubnego dziecka. Ale ekipa kryminalna z Preszowa szybko dowiodła ze sposobu zawiązania sznura na gałęzi i z jej wysokości nad ziemią, że samobójstwo jest wykluczone.

Aresztowano obu braci. Początkowo wypierali się wszystkiego, ale pokonani dowodami i ekspertyzami przyznali się wreszcie do zbrodni i dokładnie opisali jej przebieg. Po paru miesiącach stanęli przed sądem w Preszowie. Sprawa była prosta, morderstwo wyjątkowo ohydne, popełnione z całą premedytacją. Wyrok — kara śmierci zdawał się nie ulegać wątpliwości.

Sąd jednak nie zdążył wydać wyroku. Walki o miasto pomiędzy hitlerowcami i nacieraającą armią radziecką dotarły do gmachu sądownictwa. Rozprawę przerwano, więźniów odtransportowano do przyległego aresztu.

Tymczasem parę granatów trafiło w gmach więzienia. Wybuchł pożar. Naczelnik więzienia zdecydował się wobec tego otworzyć cele i uwolnić aresztowanych. Polecił im, aby w ciągu tygodnia po ustaniu działań wojennych w Preszowie zgłosili się z powrotem. Wrócili prawie wszyscy. Za pozostałymi rozpisano listy gończe.

Wśród tych, którzy skorzystali z okazji i uciekli, byli również i dwaj bracia P. Nic dziwnego. Właściwie niczego nie ryzykowali. Gdy innych zbiegów szybko wyłapano, o nich ślad zaginął.

Ale czechosłowacki wymiar sprawiedliwości znany jest ze swojej akuraczności. Sprawiedliwości musi się stać żadość! Co roku więc ponawiano listy gończe, co roku policja ciągle bezskutecznie poszukiwała morderców po całym państwie.

Stale też obserwowano bliższą i dalszą rodzinę braci P. Wszystkie listy były pod kontrolą. I oto po piętnastu latach złapano pierwszy ślad. Do jednego z członków rodziny P. nadeszła kartka z Polski. Bez podpisu i adresu nadawcy. Ekspertyza potwierdziła, że kartkę napisał Józef P.!

Potem zaczęły z Polski nadchodzić inne listy. Zawsze bez nadawcy i zawsze bez podpisu. Ale policja czechosłowacka wiedziała, że piszą je zarówno Jan jak i Józef. Wszystkie te pocztówki wrzucane były do skrzynki pocztowych na terenie Polski — województwa wrocławskiego. Najczęściej w dwu dużych przemysłowych miastach tegoż województwa.

Wtedy policja czechosłowacka zwróciła się do polskiej o pomoc w znalezieniu nadawców tych listów. Sprawa była bardzo trudna. Długo też trwały dochodzenia. Niejednokrotnie przedstawiciele policji czechosłowackiej kontaktowali się ze swoimi polskimi kolegami, dostarczając im materiałów pomocnych do identyfikacji zbiegów.

Wreszcie te wspólne dochodzenia były skończone. Przyniosły zadziwiające wyniki. Okazało się, że listy są pisane przez dwu poważnych, ogólnie znanych i szanowanych ludzi zajmujących wysokie stanowiska. Byli rzeczywiście braćmi, chociaż mieli inne nazwiska niż przed laty. Mieszkali w sąsiednich powiatowych miastach.

Mając te wszystkie dane władze czechosłowackie zwróciły się do władz polskich z żądaniem ekstradycji przestępców. Ponieważ jednak obaj bracia mieli od dawna obywatelstwo polskie odmówiono wydania ich. Natomiast prokurator wszczął dochodzenie o dawną zbrodnię pod Preszowem.

Sąd Okręgowy w Preszowie przekazał wobec tego wszystkie akta władzom polskim. Prokuratura wrocławska przesłuchała obu braci i wydała nakaz aresztowania. Zarówno Józef jak i Jan P. kategorycznie zaprzeczeli jakoby kiedykolwiek byli w Preszowie, nie mówiąc już o zamordowaniu brzemiennej dziewczyny. Twierdzili, że jest to jakaś omyłka. Widocznie chodzi o kogoś innego.

Istotnie zachodziła tu obawa jakiejś omyłki. Aresztowano bowiem nie dwu czeskich chłopów, lecz dwu poważnych ludzi cieszących się nieskazitelną opinią. Żonatych dzieciątch, powszechnie znanych. Józef P. był dyrektorem dużej fabryki. Miał wyższe wykształcenie techniczne. Jego brat Jan, z wykształcenia ekonomista, zajmował również eksponowane stanowisko w sąsiednim powiecie.

Prokurator nie dał jednak za wygraną. Prowadził dochodzenie dalej i zakończył je

aktem oskarżenia. W śledztwie zgromadzono nowe dowody identyfikacji dawnych parobczaków wiejskich z szanowanymi obywatelami województwa wrocławskiego.

Była to chyba jedyna w Polsce rozprawa sądowa, gdzie w pierwszej instancji oskarżeni z art. 225 KK. odpowiadali z wolnej stopy. Jednakże dostarczone z Czechosłowacji odciski palców przesądziły sprawę. W tej sytuacji Józef i Jan P. zaprzestali gołosłownego zaprzeczania faktom i jak w miastach tak i tutaj przyznali się do winy.

Prokurator miał trudne zadanie. Wina nie ulegała wątpliwości. Ale jakiej kary zażądać dla morderców? Przecież rozprawa odbywała się po tylu latach od dnia popełnienia zbrodni. Na ławie oskarżonych zasiadli zupełnie inni ludzie, niż tamtego ranka, gdy w Preszowie rozrywały się na ulicach miasta radzieckie i niemieckie granaty. Tam na ławie oskarżonych siedzieli młodzi synowie wiejskiego bogacza. Chciwi na ziemię, gotowi dla powiększenia swoich morgów na wszystko, nie wyłączając zbrodni.

Teraz po latach przed polskim sądem stanął magister-inżynier, dyrektor fabryki, człowiek mający duże zasługi dla odbudowy ziem zachodnich. Cieszący się nieskazitelną opinią, wzorowy mąż i ojciec gromadki dzieci. Również i jego dawny pomocnik w mordowaniu brzemiennej dziewczyny — brat Jan, to znany w swoim mieście ekonomista, którego nic nie można zarzucić.

Prokurator uwzględniając wszystko co przemawia na korzyść oskarżonych zażądał 15 lat dla Józefa i 12 lat dla pomocnika. Józef P. skazany został na 12 lat, zaś Jan na 7 lat. Zastosowano również przepisy o amnestii, co Józefowi zmniejszyło karę do lat 3, zaś Janowi do 4 lat i 8 miesięcy.

JERZY EDIGEY

("Prawo i Życie")

W Warszawie od 5 lat istnieje Szkoła im. Ruy Barbosa. Na zdjęciu: w pracowni biologicznej.

NA NASZYM PODWÓRKU—NA NASZYM PODWÓRKU

PRZEGLĄD WAŻNIEJSZYCH WYDARZEŃ

W BRAZYLII:

São Paulo:

W galerii Astréia wystawili 24 prace graficzne trzech artystów polscy: Lucjan Mianowski, Mieczysław Wejman i Stefan Suberlak.

Krytyka brazylijska oceniła te prace na ogół dość przychylnie, z wyjątkiem sprawozdawcy "Estado de São Paulo", który nie widzi żadnych walorów artystycznych u Suberlaka ("... nadużycie środków graficznych", "nadmiar tworzywa, sprawiający wrażenie w próżni, w której się znajduje, że

artysta nie wie jak zapełnić przestrzeń"...), wypowiada się bez entuzjazmu o Mianowskim, a darzy największym uznaniem Wejmana. Ogólna ocena tego krytyka jest bardzo ustrzeżliwa. Powiada on, że nie ma tu mowy o sztuce przez duże S. Wystawione prace wykonane są uczciwie i z zacięciem. Mają one wartość przez swój kult dla grafiki, brak fałszu i niedozwolonych chwytów, ale nie wykraczają poza przeciętność.

W Belo Horizonte rozstrzygnięty został konkurs architektoniczny na projekt Izby

PO WYBORACH

Po raz nie wiadomo który wykazana została całkowita indolencja żywiołu polskiego w Brazylii, jeżeli chodzi o udział w życiu politycznym kraju. W większych ośrodkach miejskich kandydaci pochodzenia polskiego albo w ogóle przypadli w wyborach do rad miejskich, albo jak w Kurytybie uzyskali zaledwie tyle głosów, aby zostać zastępcą radnego.

Czy w grę tu wchodzi nieświadomość polityczna, czy obojętność i sobkostwo trudno powiedzieć.

Większość naszych kochanych rodaków wyznaje starą maksymę:

"Niech się pali, niech się wali

By mnie tylko spokój dali!"

Poco powtarzać próżne żale, poco ubolewać, kiedy goła prawda jest taka: Polacy w Brazylii nie przedstawiają żadnej siły politycznej, w ogóle się nie liczą i nikt się z nimi nie liczy. Wielu, bardzo wielu nie stara się nawet o uzyskanie prawa głosu, co jest obowiązkiem każdego obywatela. Inni nie głosują lub oddają białe kartki. Ci co głosują dają się otumanić krzykaczom wlecwowym. Gdzie trzech Polaków tam trzy partie. Stara historia i zawsze aktualna. Wsuwa się

wielu kandydatów zamiast jednoczyć się koło niewielu, którzy mieliby wtedy szansę. Tego zdaje się nikt nie rozumieć.

Kiedy się człowiek patrzy na to widowisko robi mu się bardzo smutno. Bo co? Przecież nie chodzi o to, żeby wyznawać jakiś hurratriotyzm, sądzić, że co swoje to najlepsze. Żyjemy w kraju, gdzie wszystkie narodowości mają równe prawa i gdzie nie ma dyskryminacji rasowej, czy religijnej. Wszyscy jesteśmy Brazylijczykami, w tym ogólnym kotle topią się narodowościowe różnice. Ale co jest przykre to to, że nie mamy ambicji, aby uczestniczyć w rządzeniu krajem, w kierowaniu go na coraz wyższe miejsce wśród państw świata. Bo co tu gadać, ludzie, którzy nie biorą udziału w polityce są jak widzowie, którzy chcieliby, żeby inni zrobili za nich wszystko, a oni przyszli do gotowego.

Czyżby nasi rodacy nie mieli ani krzywny talentu politycznego? Nie wierzę w to. Myślę, że są ludźmi zdolnymi i umiejącymi myśleć i działać. I że trzeba tylko obudzić ich jak śpiącą królową. Tylko kto to potrafi zrobić?

(Ten sam)

BLASKI I NĘDZE WOJNY

Dok. ze str. 15

uparty. Wreszcie wyczerpała mu się amunicja, poszedł sobie. Poczekaliśmy do 10 w nocy i dopiero wtedy się wynurzyliśmy.

Kpt. Karnowski zwołał całą załogę przez mikrofon, podziękował za wspaniałą współpracę i kazał wydać każdemu marynarzowi extra lampkę rumu. Trzeba wiedzieć, że odkąd znajdowaliśmy się pod dowództwem marynarki angielskiej otrzymywaliśmy codziennie po lampce rumu w podarunku od króla angielskiego. Dodatkowa porcja rumu poprawiła wszystkim humor.

Wzięliśmy kurs na Malte.

W tej końcowej fazie patrolu zdarzył się zabawny wypadek.

Na okręcie podwodnym są trzy sternicy. Jeden z nich, jak na każdym okręcie, steruje w wyznaczonym kierunku. Dwaj inni pracują w zanurzeniu, przy czym jeden reguluje głębokość, a drugi przechylił okręt. Ta ostatnia funkcja polega na tym, żeby utrzymać okręt w równowadze.

Otóż przypominam sobie, że byłem pewnego dnia sternikiem kierunkowym, a bosman Domicz regulował przechyły, mając z tym, jak zwykle, bardzo mało roboty. Patrzyliśmy obydwa na kapitana Karnowskiego, który maszerował po centrali tam i z powrotem. Kiedy poszedł wreszcie do maszynowni bosman skorzystał z okazji i poleciał do kuchni, żeby coś zjeść. Trzeba wiedzieć, że był to okropny żarłok. Zabawił w kuchni, która znajdowała się na przodzie okrętu, nie dłużej, niż dwie minuty i zdołał zapewne pożreć kotlet lub zraz, gdy okręt zaczął się pochylać. Kiedy to Domicz zobaczył pobiegł natychmiast do swojego steru.

— Uważajcie, bosmanie, na przechyły -- powiedział kapitan Karnowski.

Bosman Domicz, któremu nie brakowało nigdy języka w gębie, odparł z miejscą:

— Ja to zrobiłem naumyślnie, żeby panu kapitanowi było wygodnie zejść z górnego.

(D.C.N.)

Jerzy R. Fusiarski

Ustawodawczej stanu Minas Gerais. Pierwszą nagrodę w konkursie uzyskali architekci z São Paulo: Richard Kohn i Polak Paweł Marcin Liberman. Prócz nagrody w kwocie 3 milionów kruczejrów zwycięzcy uzyskali prawo opracowania ostatecznego projektu gmachu Izby t. zw. Palácio da Inconfidência.

* * *

W Brazylijskim Towarzystwie Geograficznym odbyła się uroczystość wręczenia medali różnym osobom w dowód uznania dla ich działalności na polu wiedzy geograficznej. Miło nam donieść, iż jednym z odznaczonych medalem "Couto de Magalhães" był nasz rodak, znany artysta-grafik, Henryk Mirgałowski.

* * *

Zarząd Klubu 44 zdołał, przynajmniej na razie, rozwiązać trudności lokalne. Jak wiadomo, Klub zgodził się na opuszczenie zajmowanego obecnie lokalu przy av. 9 de Julho z dniem 31 grudnia br. W drodze pertraktacji z właścicielem gmachu udało się uzyskać przedłużenie tego terminu o następne 6 miesięcy, czyli do dn. 30 czerwca 1964 r. z ewentualną możliwością prolongaty.

Parana:

W Kurytybie dn. 26 października odbył się drugi zjazd zespołów artystycznych polsko-brazylijskich. Tym razem w zjeździe wzięło udział mniej zespołów, publiczność również nie dopisała. Doskonale wypadły, jak zwykle występy Polskiej Grupy Folkloru przy Tow. União Juventus oraz zespołów teatralnych z Kurytyby i Araukarii.

Rio Grande do Sul:

W Pôrto Alegre odbyła się dn. 15 listopada uroczysta inauguracja pomnika Fryderyka Chopin'a. W imieniu komitetu organizacyjnego zabrakł głos prof. Angelo Guido, z ramienia kolonii polskiej inż. Edmund Gardoliński, a jako przedstawiciel władz miejskich — prefekt Loureiro da Silva. W uroczystości wzięli udział miejscowi notable, artyści i intelektualiści. Bardzo licznie reprezentowana była kolonia polska.

Biust znakomitego naszego kompozytora, wykonany przez prof. Fernando Corona, stanął w jednym ze skrzydeł nowego, współczesnego amfiteatru Araújo Viana w parku Farroupilha.

* * *

Polska drużyna szermiercza, opuszczając po zakończeniu Akademickich Mistrzostw Świata Pôrto Alegre, wystosowała do przyjaciół brazylijskich list pożegnalny, w którym dziękuje za okazaną gościnność, serdeczne przyjęcie i troskliwość.

"Chcemy, abyście wiedzieli — piszą szermierze —, że było nam u was dobrze, że z chęcią przyjechalibyśmy do Was znowu, a z największą radością gościlibyśmy Was u nas w naszym Kraju, który podobnie, jak i stan Rio Grande do Sul słynie z gościnności."

* * *

W Dom Feliciano, gdzie duża część ludności to Polacy, odbył się niedawno plebiscyt w sprawie powołania w tym regionie nowego municypium.

W plebiscycie zwyciężyli zwolennicy nowego municypium.

W STANACH ZJEDNOCZONYCH:

W Filadelfii odbyła się w końcu września sesja Sejmu Związku Narodowego Polskiego. Jak wynika ze sprawozdania liczba członków Związku stale spada i wynosi obecnie 331 tys. osób. Od sejmiku w Buffalo w r. 1955 liczba członków zmniejszyła się o 38.276. Główna przyczyna: wzrost śmiertelności. Starsi wymierają, a młodzi wynaradawiają się i nie zasilają szeregów Związku.

Związek posiada olbrzymi majątek. Z ogłoszonych liczb zastępuje na uwagę kwota kapitału ubezpieczeniowego: 273 miliony dolarów.

PRZEGLĄD WAŻNIEJSZYCH WYDARZEŃ

Nic szczególnego nie zaszło w październiku w Kraju i kronikarz znajduje się w niemałym kłopotcie, gdyż nie może się podzielić z Czytelnikami żadnymi ciekawymi nowinami. Nic zdarzyła się w Polsce na szczęście ani jedna kłeska żywiołowa, dobrego też nie ma nic do odnotowania.

Prace polowe są już na ukończeniu. Dobra pogoda październikowa umożliwiła przyspieszenie jesiennych robót. W najkorzystniejszej sytuacji znajdują się rolnicy południowych, centralnych i zachodnich okolic kraju, którzy zakończyli już prawie wykopki ziem-

niaków i buraków cukrowych. Jednocześnie w całym kraju prowadzone są orki zimowe.

Wykopki okopowych zostały celowo opóźnione, aby polepszyć nieco stan plonów. Trudno jeszcze w tej chwili powiedzieć jaki będzie urodzaj okopowych w tym roku. Wiadomo tylko, że kształtować się może na poziomie niższym, niż w r. ub. Odbije się to na pewno ujemnie na hodowli zwierząt gospodarskich.

Sytuacja żywnościowa w miastach nie uległa poprawie. W dalszym ciągu gospodynie domowe przeżywają ciężki okres.

(as)

CHRYZANTEMY DLA ZMARŁYCH

Warszawa — 1 listopada dzień wstał słoneczny i ciepły, zalutujący lekkim podmuchem wiatru, a Warszawa wyglądała jakgdyby pokryta śniegiem: na witrynach kwiatarni, w ulicznych kioskach ogrodniczych, w wozach tramwajowych, na konnych platformach wyładowanych doniczkami, pod cmentarnymi murami, przy rozsiansych po całym mieście tablicach z napisem "To miejsce poświęcone męczeńską krwią Polaków poległych w walce z hitlerowskim najeźdźcą" — dziesiątki, setki, tysiące białych chryzantem i glinianych miseczek ze stearyną i z wetkniętym knotem, nagrobne upominki dla tych, którzy znaleźli się po tamtej stronie ziemskiego życia. Od wczesnego rana zapłonęły ogniki, a chryzantemy pokryły groby powązkowskiego cmentarza, robotniczego Bródna, grób generała Sowińskiego, który zginął w powstaniu listopadowym, dowodząc obroną Woli i na Cmentarzu Wojskowym groby tych, którzy polegli w 1863 r. i w obu wojnach światowych.

Przy mogiłach powstańców straż honorową trzymają harcerki. Nad grobami poległych podczas drugiej wojny pochylone rodziny, kiść rzuconego kwiecia i migocące płomyki lampek. Jarzy się od światła zbiorowa mogiła spoczywających pod marmurowym obeliskiem, na którym widnieją litery P-W złaczone w kształt kotwicy: Polska walczy. Opodal wyrósł las brązowych krzyży z tabliczkami na których wypisano nazwy ugrupowań i batalionów: "Zośka", "Parasol", "Szary"... Nad mogiłami towarzysze ich walk i cierpień, którym było danym przetrwać.

Groby zasłużonych dla kultury polskiej: Sygietyńskiego, twórcy "Mazowsza"; Tuwima; Broniewskiego; Benedykta Hertza; Nalkowskiej; Gałczyńskiego; Leona Schillera; Struga znajdują się na Cmentarzu Wojskowym. Grób Stefana Żeromskiego leży na Cmentarzu Ewangelickim, nad grobem pochyla się samotna wierzba i szumi...

Na Powązkowskim Cmentarzu w Kwaterze Zasłużonych aż oczy bolą od światła: Władysław Reymont, laureat nagrody Nobla, "Bogiem zbrojny, Ojczyźnie duchem zaprzysięgły" jak głosi nagrobny napis, a obok Or-Ot (Artur Oppman) piewca starej Warszawy, i Maria Rodziewiczówna, i Stefan Jarecz, Janowski — ojciec krajoznawstwa, aktorka Przybyłko-Potocka, Pola Gojawiczyńska... Jedne okryte białymi chryzantemami, migocące od światła, inne ciche i zapomniane...

W starej, zapuszczonej kwaterze mogiłka twórcy "Halki" Stanisława Moniuszki, a niedaleko grób rodziców Chopina z wiankami kwiatów i lampką nagrobną, którą zapaliła czyjaś dłoń. Na ścianie cmentarnego kościoła św. Boromeusza dwie, ledwie widoczne w

Montaż radioteleskopu w Obserwatorium Astronomicznym Uniwersytetu Jagiellońskiego.

wieczornym zmroku tablice: szewca-pułkownika Jana Kilińskiego i Wojciecha Bogusławskiego, ojca polskiego teatru. Symboliczny grób Stefana Starzyńskiego, prezydenta obłożonej w 1939 roku Warszawy, tonie w chryzantemach i światłach.

Wielki, rzadawy księżyc wytoczył się spoza wysokościowych gmachów nowej Warszawy, zaglądając za mur cmentarny, zbladł w świetle ulicznych jarzeniówek. Tylko w zakątkach Starego Miasta, na Żoliborzu, na Powiślu i w tysiącach miejsc upamiętnionych krwią ofiar powstania i okupacji, pod widniejącymi na murach tablicami dopalały się płomyki nagrobnych lampek i w blasku księżycowej poświaty śnieżyły się chryzantemy.

A. Czermiński

UCIEKINIERKI

II

Jankę B. okrzyczała prostytutką własna matka, a ojciec furman ogolił do skóry. W ten sposób rodzina uniemożliwiła piętnastoletniej jeszcze wówczas dziewczynce kontynuację nauki w technikum, w którym była zawsze dobrą uczennicą i gdzie nauczyciele nie mają o niej nic złego do powiedzenia.

Rodzina Janki B. jest solidna, zwarta, osiadła, zadbała i dbająca. Ojciec, unikat wśród furmanów, nie pije. Kształcą dzieci, marzą dla nich o studiach i dobrych zamążpójściach. Matka Janki jest istotnie osobą nerwową, niezrównoważoną, krzykliwą, ojciec apodyktyczny, nieustępliwy, pewny siebie i własnych racji. Bardzo, za bardzo dbają o opinię sąsiadów. Osoba agresywnej babci, która odgrywa tam po trosze rolę mater familias, nie ułatwia bynajmniej dzieciom rodzinnego pożycia. Wszystko to prawda, niemniej rodzice Janki B. są raczej dramatycznymi niż tępymi postaciami w tej historii, ofiarami dialektyki. Już uznają wielkomiejskie i nowoczesne wartości życia, pragną ich dla swoich dzieci, boją się wszystkiego, co to wielkie miasto — znane ojcu z furmańskich kontaktów, matce z pogwarek z

sąsiadkami, oboju z "Expressu Wieczorne-go" — niesie w sobie groźnego dla statecznej i nieco staroświeckiej rodziny, jej zasad wychowawczych, więzi i solidności. Nie mają ani wykształcenia, ani odpowiedniej giętkości intelektualnej, aby poszukiwać syntezy. Bronią więc za wszelką cenę rodziny jako instytucji nawet kosztem uczuciowych więzi z dziećmi. Zabawne, choć dość tragiczne w skutkach jest, że przeoczą przy tym własną najmocniejszą kartę: solidność, poczucie obowiązku, ambicję i pracowitość, które umieli zaszczepić swej córce. Nie wierzą jej, nie mają zaufania, w jednej randce wietrzą czterech jeźdźców Apokalipsy.

Randka nastąpiła w październiku zeszłego roku. Znajomość przygodna, oczywiście pośrednictwo koleżanek, pomiędzy godziną wyjścia ze szkoły mieszczącej się w środku Warszawy, a skomplikowanym komunikacyjnie powrotem do domu zawsze da się zmieścić rozmowę w kawiarni lub spacer po parku. Wiktor S., dziewiętnastoletni młodzieniec bez pracy miał czasu dowoli i nawet trochę pieniędzy.

Wychowywał się u ojca, po którego śmierci oddano go do Domu Dziecka, skąd, po ukończeniu lat 15, ale bez skończonej szkoły podstawowej został wydany matce, niewykwa-

Nowy przystanek linii średnicowej w Warszawie "Powiśle".

Nowy film polski: "Daleka jest droga". Akcja filmu rozgrywa się w środowisku żołnierzy Brygady Panczernej gen. Maczka. Na zdjęciu: Jan Świdorski.

lifikowanej robotnicy. Nie uczył się, nie pracował, utrzymywał głównie z niespodzianego spadku: właśnie reszta tego spadku zużyta została na kawę stawiane nowej znajomej.

Janka B. charakteryzując Wiktora wielokrotnie z naciskiem podkreśla, że jest to chłopiec, "który nie umie imponować dziewczętom". Zdaje się, że ten właśnie zespół cech najbardziej ją w nim pociąga. Ona ma w tym związku — bo związek, głęboki, rodzi się szybko — przydomki "pirat", "żandarm". Nawołuje go w listach "żebyśmy nawzajem sobie wierzyli i żebyś zaczął, kochany, wierzyć w siebie". Żąda, by zaczął pracować i jednocześnie wrócił do szkoły. Opiekuje się tym o cztery lata od niej starszym chłopakiem, matkuje mu po trosze, szuka w istocie w tym związku okazji do zastosowania wszystkich pozytywnych cech, które zaszczepiła w niej własna rodzina i których nie umiała wykorzystać.

Rodzina tymczasem dostrzega tyle tylko, że dziewczyna wykorzystwała zwolnienie lekarskie na randki "z jakimś Wiktorem", jedzie do szkoły, wypytuje koleżanki, identyfikuje osobę Wiktora i... rozpętuje piekło na ziemi. Jedno bicie w południe, drugie wieczorem... Tegoż wieczora Janka ucieka z domu prosto do swego chłopca. Zostaje tam kilka dni. Na prośbę rodziców "narzeczony" (bo tak już siebie sam tytułuje) odprowadza ją do domu. Wtedy do akcji wkracza ojcowska brzytwa.

Ogolona dziewczyna nie chce wracać do szkoły. Siedzi w domu, obrzucona epitetami, z których "łajza" jest najłagodniejszym, od czasu do czasu wymyka się na spotkania ze swym chłopcem. Boi się, że zaszła w ciążę. Chłopak zwraca się z prośbą o pomoc do znajomego oficera MO: chce zgody na ślub, boi się, że "rodzice ją zabiją albo zmuszą do samobójstwa". Oficer MO kieruje oboje do Izby Dziecka.

Obawy okazały się bezpodstawne. Paniom z Izby Dziecka udało się nawet skłonić rodziców, żeby dziewczynce, którą skierowano tymczasem na roczny kurs techniczny, nie uniemożliwiali spotkań z Wiktorem pod warunkiem pilnej nauki, wczesnych powrotów do domu i wykonywania podstawowych gospodarskich obowiązków domowych. Janka dotrzymuje skrupulatnie wszystkich warunków, ale rodzina przystępuje do długotrwałej kampanii. Nie pozwalają jej na spotkania z Wiktorem, ale przyjmują każdy inny pretekst — również randki z innymi chłopcami — pod którym wymyka się na te spotkania. "Oni wierzyli — pisze Janka — że moja miłość wygasła. Czy może być taki przypadek, że dwoje młodych ludzi kochających się i

mających za sobą tak dużo wspólnego mogą na czyjeś tam żądanie przestać się kochać? Moja rodzina zawsze mówiła o nim moim koleżankom, myślała, że jak poniżej go w oczach moich koleżanek, to ja będę go unikała i przestanę się nim interesować. Ja jednak coraz bardziej go kochałam..."

Po paru miesiącach sprawa pęka: któraś z koleżanek uświadamia rodziców. Nowe piekło, nowa ucieczka. Ekspedycja MO do mieszkania Wiktora, skąd zabierają dziewczynę do Izby Dziecka; jednocześnie ekspedycja tamże agresywnej babci (daj Boże takie zdrowie w tym wieku), która roznosi na strzywny meble i tłucze Bogu ducha winną matkę chłopaka.

Jeszcze jeden powrót do domu charakternej dziewczyny, jeszcze jedno piekło, zabranie odzieży, odebranie z kursu. "Niech siedzi w domu niżby miała zadawać się z "tym łachudrą". Więc jeszcze jedna ucieczka. Tym razem dziewczynę wyciąga z Wisły milicja.

"Łachudra" tymczasem podejmuje pracę jako robotnik budowlany (bardzo pozytywne, sprawdzone opinie w miejscu pracy), od jesieni uczęszczać będzie do szkoły wieczorowej. Janka B. pisze (czerwiec 1962):

"Moje plany na najbliższą przyszłość".
"Takiego pytania, jak to, nigdy sobie nie zadawałam. Teraz muszę sobie je zadać, ponieważ nie widzę żadnej pomocy u rodziców a szkołę muszę skończyć. Kto mi w tym pomoże? Chyba tylko jedna osoba. Rodzice mi nie pomogą, kategorycznie zabronili mi chodzić na kurs. Tą osobą, to będzie chyba Wiktor. On jeden tylko mi pomoże. Mamy przed sobą ogromnie trudne zadanie. Razem musimy pójść pracować i uzupełnić swoje wykształcenie. Niektórzy pewnie powiedzą, że nie damy sobie rady. My jednak jesteśmy pewni, że damy sobie radę. My się przecież bardzo kochamy. Chcemy, żeby razem było nam dobrze. Mamy zamiar się pobrać, ale czy to jest możliwe. Ja mam 16 lat, on 20,

czy sąd wyda zgodę na ślub? Czy zgodzą się rodzice? To wszystko, czego się obawiamy. Nieraz zdaje mi się, że nie damy sobie rady. Przecież tak dużo musimy pokonać, aby było nam dobrze. Najważniejsze, żebyśmy zaczęli pracować, później wszystko powinno potoczyć się już normalnie, swoimi torami. Gdybym została u swoich rodziców na pewno do 18 lat nie zdobyłabym żadnego zawodu. Ojciec zapowiedział mi, że przez dwa lata się na mnie zemści (...). Tak bardzo chciałabym być u Wiktora. Oni wszyscy uważają, że to jest mężczyzna nieodpowiedni dla mnie. Co oni w nim złego widzą? Czy oni kiedykolwiek przeżyli miłość? Przecież ja go kocham i nie mogę być od niego odłączona. Jestem pewna, że On to samo powie. Co tu zrobić, aby z nim być? I żeby było wszystko dobrze? Żeby uzupełnić swoje wykształcenie i zdobyć jakąś posadę w życiu? Mieć rodzinę i wszystko żeby było dobrze? Co zrobić?"

* * *

Obecny stan sprawy Joli już znacie. U Janki, zdaje się, sytuacja się polepszyła. Wiktor mówi mi, że w niedzielę wolno mu już było zaprosić dziewczynę do ZOO. Sąd zapewne przychylił się do wniosku Izby Dziecka o zgodę na małżeństwo i dalsze losy tej pary zależeć będą od nich samych. Nie będą łatwe: Janka jest bardzo ambitna, jej chłopiec ma wiele do nadrobienia, jeśli chce jej dorównać. Wypada im życzyć szczęścia.

Oto więc macie historię dwóch uciekinierów, z dwóch obok siebie stojących teczek dokumentów i z dwóch różnych światów. Ostrzegają przed uogólnieniami, nakazują wnikliwą analizę każdego na pozór podobnego przypadku, postulują odrobinę ludzkiego serca dla tych wszystkich młodych i bezbronych.

Panami w średnim wieku z kawiarni "Niespodzianka" zajmujemy się odrębnie, po wakacjach. Muszą przecież wrócić z Sopotu.

("Polityka")

Krzysztof Wołicki

PRZEGLĄD POLSKI INFORMUJE:

Zgon Prof. Dembowskiego. W Warszawie zmarł po długotrwałej chorobie w wieku lat 74 prof. dr Jan Dembowski, wybitny biolog, wieloletni dyrektor Instytutu Biologii Doświadczalnej im. M. Nenckiego, w którym pracował od r. 1918.

Katastrofa Polskiego Statku. Na rzece Skaldzie u wejścia do portu w Antwerpii osiadł na mieliźnie statek "Dzierżyński". Belgijskie jednostki ratownicze próbowały bezskutecznie ściągnąć statek z mieliżny. Silne prądy złamały w końcu kadłub statku na dwie części, a do jego wnętrza wdarła się woda. Belgijscy ratownicy przy pomocy części polskiej załogi wyładowali ładunek i rozpoczęli demontaż wartościowych urządzeń i sprzętu.

Zamek Warszawski. Jak donosi tygodnik "Stolica" na dziedzińcu zamkowym dobiega końca układanie murku z czerwonej cegły.

Mur ten będzie wyznaczał obrys dawnej bryły zamkowej. Początkowo przewidywano, iż w międzymurzu będą posadzone wysokie krzewy czerwonego berberysu. Obecnie sądzi się, iż właściwszym byłoby położenie tam niskiego dywanu kwietnego. Zachodzi bowiem uzasadniona obawa, że gęste zarośla w międzymurzu mogą być wykorzystywane nie zawsze zgodnie z zamiarami projektantów. Niezależnie od robót porządkowych zabezpieczone są starannie ocalale relikty zamkowe, których ekspozycja urządzona będzie częściowo w orestaurowanych piwnicach oraz w parterowej części zamkowej pomiędzy Bramą Grodzką a Wieżą Grodzką. Na terenie zamkowym znajduje się ponad 4.500 ocalałych detali kamiennych, jak tympanonów i fragmentów elewacji. Część z nich będzie wmurowana w ścianę przyziemia skrzydła saskiego.

W Polsce też żyje szarańcza. Słyszysz się często o kłęskach spowodowanych przez chmary szarańczy, która w miejscach gdzie żeruje — pustoszy wszystko. Okazuje się, że w Polsce również spotyka się okazy szarańczy na suchych łąkach i nieużytkach. Szarańcze spotykano m. in. wzdłuż Wisły na linii Toruń, Warszawa, Kozienice, w okolicach Białej Podlaskiej, Łukowa, Radzyna Podlaskiego, Siedlec i in. Na szczęście szarańcza w Polsce występuje w formach samotnych i nie ma obawy, aby kiedykolwiek zagroziła plonom.

Wspomnienia z Polski. —

Wędrowki na emigracji.

Przygody w Brazylii.

Oto treść:

Zbioru opowiadań

Henryka Przyborowskiego p. t.

"RAPORT KARNY"

który ukaże się nakładem "Londyńskiej Biblioteki Literackiej"

BOLESŁAWA SWIDERSKIEGO

jako tom XXXVI.

Książka będzie liczyć około 300 stron druku. Cena w przedpłacie Ł 1. 6. 4 lub \$ 3. 0. 0.

Przedpłatę przyjmują w Brazylii:

Red. Seweryn Hartman, - "Przebieg Polski" Caixa Postal 4530 — São Paulo.

Feliks Rokicki, - Rua Rep. de Peru 305, apt. 18 - Rio de Janeiro.

Janusz Orciuch - Móveis Cimo. Caixa Postal 13, Curitiba - Paraná.

FORMICA

MARCA. REG.

DELACO COMÉRCIO E INDÚSTRIA S. A.

DISTRIBUIDORES DE LAMINADOS PLÁSTICOS

TELEFONES:
32-1022 — 34-1246

LOJA E EXPOSIÇÃO:
rua Consolação, 825
São Paulo

FABRASA S/A

FÁBRICA BRASILEIRA DE LÂMINAS

SÃO PAULO

Avenida Francisco Matarazzo, 718

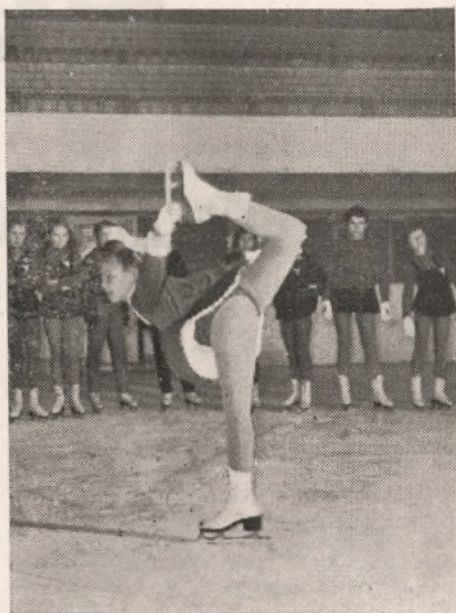
FONE: 62-0673

FABRICANTES EXCLUSIVOS DAS AFAMADAS LAMINAS DE BARBEAR JOHNSON & JOHNSON

W Warszawie odbyła się premiera filmu o wielkim malarzu warszawskim Aleksandrze Gierymskim pt.: "Mansarda". Na zdjęciu Aleksandra Śląska i Leszek Herdegen.

Klub Sportowy "Łączność" w Warszawie prowadzi szkołę łyżwiarską dla dzieci. Na zdjęciu zawodniczka klasy III Małgosia Rosmańska (lat 9) w jednym z trudniejszych elementów jazdy dowolnej.

Uniwersytet Jagielloński wstępuje w jubileuszowy 600 rok swej działalności. Na zdjęciu fragment uroczystego pochodu, który przeszedł ulicami Krakowa.

Przy Szkole im. Ruy Barbosa w Warszawie czynne jest kółko artystyczne. Na zdjęciu: dziewczęta tańczą sambę.

RELOGIOS MIRVAINE

ANDRÉ DE BAC
FERO
ROSKOPF LEGITIMO

SIGAND
F. E. ROSKOPF
PATENT

MIRVAINE IMPORTAÇÃO LTDA.

RUA CONS. CRISPINIANO, 379, — 7.º and. — Conj. 701

TEL.: 35-3846

SÃO PAULO

Tricot-lã

sweater
original

